

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та
інформаційних технологій
Кафедра публічного управління та адміністрування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
Магістр

на тему: **«Розвиток інструментів громадської участі на рівні місцевого
самоврядування»**

Виконала: здобувачка вищої освіти
за освітньою програмою Зв'язки з
громадськістю спеціальності
281 Публічне управління та
адміністрування ступеня вищої
освіти магістр групи 1
Житченко Ірина Ігорівна
Керівник: Сердюк Ольга Іванівна
Рецензент: Колосов Андрій
Миколайович

Полтава – 2024 року

ЗМІСТ

ВСТУП	10
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ	14
1.1. Сутнісний зміст, рівні та форми громадської участі	14
1.2. Механізм залучення громадян до прийняття управлінських рішень на рівні територіальної громади	24
Висновки до розділу 1	31
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	33
2.1. Громадська участь на рівні інформування та консультування	33
2.2. Діалог і партнерство як практики громадської участі	41
Висновки до розділу 2	47
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТРУМЕНТІВ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	50
3.1. Удосконалення механізмів громадської участі на місцевому рівні	50
3.2. Розвиток електронних форм громадської участі на місцевому рівні	59
Висновки до розділу 3	65
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71
ДОДАТКИ	79

ВСТУП

Актуальність теми. Демократичний розвиток України неможливий без сильного місцевого самоврядування, особливо в контексті нових можливостей, які створює впровадження реформ місцевого самоврядування в Україні. Одним із головних завдань реформи децентралізації в Україні є передача повноважень та ресурсів місцевим громадам, що призводить до необхідності активізації та зміцнення спроможності громадян самостійно вирішувати місцеві проблеми безпосередньо чи через демократично обрані органи і під свою відповідальність. Процес управління своєю громадою є складним і вимагає значних знань, як у сфері законодавства, так і в розумінні звичаїв громади, потреб її жителів та її інтересів у майбутньому своєї громади. Процедури, в яких громада безпосередньо бере участь у формуванні та реалізації місцевої політики, називаються місцевою демократією або демократією участі. Необхідно змінити мислення мешканців громади та зрозуміти, що ніхто крім них не братиме участь у забезпеченні добробуту та вирішенні питань розвитку громади.

Таким чином, завдяки механізмам громадської участі мешканці територіальних громад мають можливість вимагати врахування їхніх потреб, а також контролювати виконання обіцянок влади та її посадових осіб, змушувати депутатів місцевих рад захищати інтереси громади демократичним шляхом.

Теоретичні і практичні питання розвитку інструментів громадської участі на рівні місцевого самоврядування досліджено в роботах А. В. Кожині [3], О. Сергієнко та О. Ватаманюк [4], І. Абрам'юк [5], Ставнійчук М. [6], Л. О. Нікітенко та О. С. Грабар [7], Т. Кужди, М. Галушака та О. Галушак [9], О. В. Іваніни [12], Н. В. Ільченко [13], Н. Кривокульської та Ю. Богач [17], О. Я. Хуснутдінова [19], В. І. Андріяш, О. А. Малікіної та Т. В. Бізікової [22], В. Д. Філіппової [24], Д. І. Дзвінчук [25], І. Шумляєвої та О. Лисиці [26], Г. Панченко [28], С. В. Штурхецького та С. А. Пінчука [34] та інших. Однак сьогодні це питання набуває особливого значення в контексті зростання ролі місцевого самоврядування у взаємозв'язках між особистістю, населенням та

державою в цілому. Враховуючи вищевикладене, видається доцільним і навіть необхідним проведення досліджень з питань розвитку інструментів громадської участі на рівні територіальної громади.

Зв'язок роботи з науковими темами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт ПДАУ за темою: «Формування ефективної системи публічного управління в Україні» (номер державної реєстрації 01170003104).

Мета дослідження: вивчення практики використання інструментів громадської участі на рівні місцевого самоврядування та обґрунтування напрямів їх розвитку.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- розкрити сутнісний зміст, рівні та форми громадської участі;
- охарактеризувати механізм залучення громадян до прийняття управлінських рішень на рівні територіальної громади;
- дослідити практику громадської участі на рівні інформування та консультування;
- дослідити практику громадської участі на рівні діалогу та партнерства;
- розробити рекомендації щодо удосконалення механізмів громадянської участі на місцевому рівні;
- обґрунтувати напрями розвитку електронних форм громадської участі на місцевому рівні.

Об'єктом дослідження є процес розвитку інструментів громадської участі в умовах цифрової трансформації територіальних громад.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних та практичних аспектів використання інструментів громадської участі на рівні місцевого самоврядування.

Методи дослідження. Методологічною і теоретичною основою наукового дослідження є фундаментальні положення забезпечення громадської участі, наукові праці вчених з даної проблематики. Методичне забезпечення дослідження базується на поєднанні таких методів, як описовий (опис наявних

механізмів залучення громадян до прийняття управлінських рішень на рівні територіальної громади), абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формулювання висновків), порівняння (співставлення звітних і базових показників, що описують стан залучення громадян до прийняття управлінських рішень на рівні територіальної громади) та інші методи дослідження.

Інформаційна база: наукові праці вчених за темою дослідження, довідково-нормативні матеріали, інформація із мережі Internet, інформація з офіційного сайту Сергіївської сільської територіальної громади, інформація з офіційних сайтів територіальних громад України, е-платформ спільного користування, результати самостійних досліджень автора.

Елементи наукової новизни. Окремі положення і висновки кваліфікаційної роботи мають наукову і практичну цінність. До елементів наукової новизни можна віднести:

набуло подальшого розвитку:

- комплексний аналіз практик громадської участі в територіальній громаді на рівнях інформування, консультування, діалогу і партнерства;
- дослідження новітніх підходів до розвитку е-інструментів громадської участі в умовах цифрової трансформації територіальних громад.

Практична значущість полягає у обґрунтуванні напрямів розвитку інструментів громадської участі в умовах цифрової трансформації територіальних громад, зокрема Сергіївської сільської територіальної громади, які сприятимуть становленню такої моделі місцевого самоврядування, що візьме на себе турботу про місцеву громадськість шляхом реалізації її ініціатив.

Апробація результатів дослідження.

Основні результати дослідження за темою кваліфікаційної роботи оприлюднені у формі доповідей на науково-практичній конференції за підсумками проходження здобувачами вищої освіти виробничих практик ННІ ЕУПІТ Полтавського державного аграрного університету та студентській наукової конференції Полтавського державного аграрного університету.

Публікації. За результатами проведеного дослідження опубліковано тези:

– «Електронне урядування як чинник реалізації соціальних функцій органів місцевого самоврядування», які включено до збірника матеріалів щорічної студентської наукової конференції Полтавського державного аграрного університету (м. Полтава, 10 лист. 2022 р.);

– «Стратегічне планування у діяльності органів місцевого самоврядування», які включено до збірника матеріалів науково-практичної конференції за підсумками проходження здобувачами вищої освіти виробничих практик ННІ ЕУПТ Полтавського державного аграрного університету (м. Полтава, 2024);

– «Громадська участь на рівні інформування та консультування», які включено до збірника матеріалів наукових досліджень молодих учених [кафедри публічного управління та адміністрування] Полтавського державного аграрного університету «Територія науки» (м. Полтава, жовтень 2024).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота викладена на 70 сторінках, складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел, який включає 63 найменування, 5 додатків. Кваліфікаційна робота містить 5 таблиць, 7 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ

1.1. Сутнісний зміст, рівні та форми громадської участі

У сучасному житті розвиток взаємозв'язків між органами місцевої влади та громадськістю є невід'ємною частиною демократичного суспільства, адже демократія забезпечує участь населення у процесах прийняття рішень.

В результаті проведення реформи місцевого самоврядування відбувся значний перерозподіл владних повноважень між органами місцевої влади і органами державної влади. Первинним суб'єктом місцевого самоврядування є територіальні громади, яким надано значну кількість нових повноважень відповідно до Закону України [1]. Слід зазначити, що сутність місцевого самоврядування також передбачає залучення населення до прийняття рішень на місцевому рівні.

Основними принципами ефективної взаємодії органів місцевої влади та громадянського суспільства є партнерські зв'язки, забезпечення захисту прав членів територіальної громади та спільне докладання зусиль задля розвитку і покращення економічної ситуації громади.

Спираючись на досвід високорозвинених країн, варто зазначити, що досить важливим і дієвим механізмом є громадська участь, адже вона забезпечує вплив населення на рішення органів місцевої влади та в цілому на їх діяльність, беручи до уваги інтереси населення. Для органів місцевого самоврядування громадська участь є також позитивним явищем, адже громадяни є додатковим інтелектуальним джерелом.

Взагалі, розвиток взаємозв'язків громадськості і органів влади є досить актуальним відносно посилення місцевого самоврядування, адже потребує зростання участі населення у прийнятті рішень місцевого значення. Слід зауважити, що місцеве самоврядування є ваговою складовою у взаємозв'язках

між особистістю, населенням та державою в цілому.

Тож, при взаємодії громадськості та органів місцевої влади, саме влада має досягати згоди з громадянами за допомогою різних способів та форм. Досить важливим є те, що у даному процесі повинні мати інтерес і громадяни, і влада, проте з метою забезпечення продуктивної та результативної взаємодії, більше ініціативи має бути від владних місцевих органів. В даному випадку використовують термін «залучення громадськості», тобто коли органи влади проявляють ініціативу та виконують відповідні дії, щоб громадськість почала приймати участь у процесі прийнятті рішень місцевого значення і разом з владними органами знаходити шляхи вирішення наявних проблем на місцевому рівні. Таким чином, громадська участь є підсумком процесу залучення громадян [2].

Громадськість та органи місцевої влади взаємодіють з метою досягнення певних цілей, зокрема задля підтримки соціально-політичної стабільності, забезпечення високого рівня життя мешканців, формування сприятливих умов для безпечного життя.

Громадська участь у керуванні місцевими справами є однією із головних складових місцевого самоврядування, адже на їх основі базується існування різних форм впливу на механізм прийняття рішень місцевого значення. Ось чому, досить важливим є вдосконалення та розвиток взаємодії громадян та органів місцевого самоврядування, спрямування потенціалу населення базуючись на розвитку громадських ініціатив і введення нових форм самоорганізації мешканців [3].

Громадська участь надає можливість населенню брати участь у розв'язанні проблем місцевого значення, мати значний вплив на рішення влади. За умови, якщо місцева влада радиться з мешканцями і залучає їх до розробки рішень, формування та оцінки послуг, вони забезпечують вдосконалення своєї діяльності та зростання рівня довіри населення до місцевих органів влади. Тож, залучати слід громадян, які дійсно зацікавлені вирішенням питань місцевого значення та на життя яких буде мати вплив виконання рішень, які були розглянуті.

Поняття «громадська участь» трактується науковцями та дослідниками по різному, основними синонімами поняття є залучення громади, учасницьке прийняття рішень, партисипація. Проаналізувавши різні визначення, слід зазначити, що громадська участь – це діяльність, що містить в собі різні форми, методи і механізми участі населення у виявленні і розв’язанні важливих проблем, що наявні в територіальній громаді [4].

Експерт проекту ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні» Ігор Абрам’юк [5] визначає, що демократія участі є типом демократії, в якому визначено обов’язкову участь мешканців території в процесах управління територіальною громадою, зокрема у процесі розгляду та прийнятті важливих рішень місцевого значення.

На думку, М. Ставнійчука [6] партисипативна демократія це дієвий інструмент для забезпечення прав населення, що гарантуються основним законом держави. Основні форми партисипативної демократії від місцевих виборів до громадських слухань, загальних зборів, гарантують вплив мешканців задля реалізації суспільних функцій, що будуть мати правові наслідки.

Важливим документом щодо забезпечення участі населення та громади у реалізації місцевого самоврядування є статут територіальної громади. Статут характеризує основи життєдіяльності територіальної громади, головні засади, форми та порядок реалізації нею місцевого самоврядування на визначеній території. Хоча, законом не визначено всі форми громадської участі, територіальні громади у нашій країні та за кордоном надають варіанти різних форм участі населення в управлінні місцевими справами [3].

Слід зазначити, що участь громадськості у розв’язанні різних питань територіальної громади базується на принципі субсидіарності і формується з таких головних аспектів:

- створення сприятливих взаємозв’язків і організація соціального партнерства між населенням, органами місцевої влади та бізнесом, що діє на території громади;
- вираження ініціативності та активні дії з боку населення територіальної

громади;

– наявність механізмів, засобів громадської участі в місцевому самоврядуванні, що визначені нормативно-правовими актами [3].

Реалізацію і розвиток деяких форм громадської участі сповільнює ряд нормативних актів і проблем (рис. 1.1).



Рис. 1.1. Проблеми реалізації та розвитку форм громадської участі

Джерело: [3]

Слід зауважити, що громадська участь має великий вплив на вдосконалення місцевого самоврядування, прояв цього можна відслідкувати у участі громадян при вирішенні складних питань місцевого значення і у покращенні реагування влади на головні потреби мешканців. Також, варто зазначити, що участь мешканців у діяльності органів місцевої влади надає

можливість кожному мешканцю виразити свої погляди відносно проблемних питань відповідної території [7]. Залучення мешканців також допомагає органам місцевої влади підвищити рівень довіри громадян до влади та розглядати проблемні питання зі сторони народу, враховуючи їх погляди.

Слід зазначити, що громадська участь надає можливість мешканцям виражати свої погляди та інтереси, забезпечує розвиток громадської активності територіальної громади та контроль за місцевою владою. Перевагою партисипативної демократії є особиста участь громадянина, тобто з його ініціативи, в процесі функціонування територіальної громади та вирішенні різних проблем на місцевості. Покращення діяльності територіальних громад є досить актуальною темою, зокрема застосування різних форм громадської участі, що забезпечить продуктивну участь мешканців у розв'язанні питань визначеної території [7].

У Кодексі кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень, ухваленому Конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи 2009 року, зазначено загальні принципи (табл. 1.1) за якими мають діяти органи влади задля встановлення позитивних відносин з населенням.

Таблиця 1.1

Загальні принципи діяльності органів влади та населення

Принцип	Характеристика принципу
Участь	Організації збирають та розповсюджують інтереси та погляди своїх працівників та громадян; головною передумовою для дотримання даного принципу є простий і відкритий процес участі, що базується на узгоджених правилах участі
Довіра	Демократична держава функціонує на відкритій взаємодії між владою та громадянським суспільством, адже головної мети підвищення рівня якості життя населення можна досягти тільки ґрунтуючись на довірі, що гарантує відкритість, прозорість та взаємоповагу
Підзвітність та прозорість	Взаємна співпраця в громадських інтересах потребує відповідальності, доступності, підзвітності і від недержавних організацій, і від органів влади
Незалежність	Недержавні організації мають бути незалежними відносно своїх планів та рішень, також вони можуть функціонувати самостійно та захищати свої інтереси, які відрізняються від поглядів місцевої влади, з якою вони взаємодіють різними способами

Джерело: [8].

У науці виділяють три основні рівні взаємодії місцевої влади та населення (рис. 1.2): інформування, консультування та активна участь.



Рис. 1.2. Основні рівні взаємодії місцевої влади та населення

Джерело: узагальнено автором з використанням [9]

Міжнародна асоціація з питань участі громадськості визначили п'ять рівнів участі: інформування, консультації, залучення, співробітництво, розширення повноважень [10].

Велика кількість нормативно-правових актів характеризують участь як взаємозв'язок між органами місцевого самоврядування та громадянами, що вміщує рівні від повідомлення до виконання різних спільно прийнятих важливих рішень. Форми участі громадян змінюються залежно від етапу та очікуваних

підсумків. Документи Ради Європи та успішний досвід деяких держав виділяють кілька основних рівнів участі, зокрема доступ до інформації, консультації, активна участь. Головною формою співпраці є участь в діалозі [11].

Розглянемо дані рівні більш детально. Інформування є головною умовою для участі, адже місцева влада повідомляє населення про механізми діяльності, нормативні акти, що знаходяться на розгляді, тобто які вони хочуть прийняти. Даний рівень не потребує постійної посиленої діяльності між органами місцевого самоврядування і населенням, але влада має гарантувати населенню одержання детальної та вірної інформації, яка має зв'язок до процесу формування політики [12]. Інструменти і механізми для реалізації інформування включають: доступ до своєчасної і детальної інформації відносно діяльності влади щодо ухвалення рішень, проєктів документів, тощо; оприлюднення аналізу задля усвідомлення проблеми і формуванню рекомендацій відносно її розв'язання; документи, які включають питання і відповіді, одержані за допомогою інтернет ресурсів та інших каналів комунікації, задля оприлюднення інформації у такій формі; офіційні сайти органів місцевого самоврядування з можливістю перегляду основних документів.

Консультації як рівень участі громадян містить запрошення населення територіальної громади до викладення своїх зауважень, роз'яснень, інтересів та поглядів у письмовій та усній формах відносно конкретного питання чи документа, що знаходиться в стані формування. Консультації можна створювати різними способами, але вони мають бути з точно розробленим порядком дій, присутністю всіх громадян, які мають відношення до проєкту, досить великим проміжком часу задля написання вказівок та зворотного зв'язку від органу влади. Консультації є досить важливими у процесі формування політик і їх опанування. Інструменти і механізми для реалізації консультацій включають: консультації, зустрічі онлайн, особисті зустрічі задля розгляду питань формування, втілення і оцінки підсумків реалізації політик разом із населенням; процеси спостереження змін, зокрема, опитування, анкетування, збір даних щодо зацікавленості громадян та збір рекомендацій від активних і зацікавлених мешканців; відкриті

засідання влади з метою проведення обговорень в процесі ухвалення рішень місцевого значення [13]. Слід зазначити, що при розробці плану консультації необхідно брати до уваги проміжок часу, що надається населенню для внесення їх пропозицій, адже термін значно залежить від виду документа і заданих питань громадськості. Також раціонально зробити можливим продовження даного терміну, коли населенню потрібна більша кількість часу на розгляд питань, що наявні в документі. Зворотній зв'язок відносно наданої інформації є основним компонентом для підвищення рівня довіри громадян до влади і покращення їх взаємодії. Громадяни дійсно будуть впевнені в тому, що їхні інтереси та пропозиції точно були враховані і містяться в проекті відповідного документа, звичайно ж якщо дані пропозиції цілком доцільні та аргументовані.

Рівень активного залучення до участі включає взаємодію і реалізацію загальних обов'язків на всіх стадіях процесу прийняття рішення, зокрема, це формування документів, ухвалення рішень та їх реалізація, тощо. Ініціатива може бути і від органів влади, і від громадськості, тобто, з однієї сторони, потрібно погодити загальні цілі процесу, а з другої сторони, населення має право висловлювати свої думки відносно прийняття різних рішень. Інструменти і механізми для реалізації консультацій включають: робоча група, створена для надання консультацій з різних політичних питань; колективне прийняття рішень, зокрема, таких як формування бюджету за участі населення; стратегічне партнерство, коли громадська організація і органи влади формують партнерство задля здійснення політики [11].

Діалог як форма участі є комплексною формою, вимагає двосторонньої комунікації, яка базується на спільних поглядах і планах, задля гарантування постійного взаємозв'язку та обміну міркуваннями відносно важливих питань. Варто зауважити, що діалог є головною формою взаємодії громадськості та влади і має завжди призводити до підсумкового результату. Інструменти і механізми для реалізації консультацій включають: регулярне проведення громадських слухань; взаємозв'язок громадських організацій та органів влади; ведення заходів, що забезпечують підвищення ініціативності громадян та

покращують рівень обізнаності громадян відносно їх прав щодо участі у діяльності органів влади [11].

Таким чином, участь є регулярною діяльністю, яку необхідно практикувати досить часто. Слід зауважити, що є різні практичні зразки, які можуть допомогти забезпечити продуктивну участь завдяки використанню зарубіжних моделей та практичних механізмів.

Форми та інструменти громадської участі в Україні регламентовані у Конституції України [1], ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» [14], «Про доступ до публічної інформації» [15], «Про звернення громадян» [16] та інші. Проте, слід зауважити, що деякі форми участі не зазначені законодавством, а прописані у нормативно-правових актах органів місцевого самоврядування.

Механізм громадської участі у науці класифікують залежно від ступеня впливу громадськості на прийняття рішень. Американська дослідниця Шеррі Арнштайн класифікувала вісім рівнів громадської участі: 1 – маніпулювання, 2 – інформування, 3 – терапія, 4 – консультування, 5 – врахування думки, 6 – партнерство, 7 – делегування, 8 – громадське керування [17].

Рівні маніпуляція та терапія можна описати як підміну справжньої участі, тож це копіювання співпраці влади та населення на цих рівнях здебільшого призводить лише до виникнення конфліктних ситуацій та не забезпечує вирішення проблем місцевості, отже рівень впливу на даних рівнях відсутній. На рівні інформування та консультування надана можливість мешканцям одержати інформацію і виразити особисті погляди, проте без гарантування того, що їх думки будуть брати до уваги і вони матимуть вплив на рішення управлінців. Слід зазначити, що інші рівні громадської участі передбачають врахування поглядів населення, тобто вони розкривають дійсну участь населення у процесах розробки та прийняття рішень місцевого значення. Тож на рівні партнерства, делегування та громадського керування участь громадян може бути і на стадії переговорів, і на стадії прийняття рішення через проведення голосування, тож це вважається найвищим рівнем впливу населення на ухвалення важливих рішень місцевого значення [17].

Право населення приймати участь у розробці та ухваленні рішень місцевого значення, які безпосередньо мають відношення до розвитку територіальної громади, регламентовано в нормативно-правових актах. Взаємодія органів влади та населення у певних формах участі громадян дає можливість враховувати всі потреби мешканців, визначати проблеми, що наявні на певних територіях.

Основними формами участі населення у розв'язанні проблем та питань планування місцевого розвитку є:

–місцевий референдум (тобто здатність мешканців визначеної території брати участь у прийнятті рішень відносно проблемних питань за допомогою прямого голосування);

–громадська експертиза функціонування органів влади (тобто оцінка функціонування органів влади та продуктивності ухвалення і виконання рішень місцевого значення задля підготовки рекомендацій відносно вирішення громадських проблем);

–консультації з громадськістю (обговорення, що організовується органами влади, з громадою важливих питань створення і здійснення політики задля залучення населення до участі в управлінні місцевими справами, надання їм можливості доступу до інформації стосовно функціонування органів влади та забезпечення прозорості та відкритості органів влади [18]. Консультації здебільшого проводять відносно питань соціального, економічного розвитку місцевості, тощо);

–громадські ради (органи, що сформовані з метою забезпечення громадської участі у функціонуванні органів місцевої влади, реалізацію функції контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування, врахування поглядів та інтересів населення при здійсненні державної політики [19]);

–загальні збори громадян (здебільшого це збори населення для вирішення основних проблем та питань місцевості [20]; слід зазначити, що загальні збори є формою прямої участі населення у діяльності органів влади [21]);

–органи самоорганізації населення (органи, які формуються місцевим

населенням для розв'язання питань місцевого значення) [22].

Варто зауважити, що залучення населення до певних етапів управлінської діяльності є досить вагомим механізмом для розвитку громадянського суспільства.

Таким чином, громадська участь є основним механізмом впливу населення на прийняття рішень місцевого значення, а коректне застосування інструментів та механізмів громадської участі забезпечить успішний розвиток територіальної громади. Слід зазначити, що перевагами громадської участі є покращення обізнаності громадян відносно діяльності органів місцевої влади, підвищення рівня довіри населення до влади, адже мешканці можуть приймати участь у вирішенні питань місцевого значення, покращення механізму прийняття рішень за рахунок спільної взаємодії органів місцевої влади та населення.

1.2. Механізм залучення громадян до прийняття управлінських рішень на рівні територіальної громади

Механізми громадської участі являють собою комплекс методів і засобів впливу населення на функціонування місцевої влади і прийняття рішень місцевого значення, контроль та аналіз їх діяльності в цілому, підвищення рівня залучення, взаємодії влади та мешканців.

Результативність використання механізмів громадської участі також значно залежить від законодавчої основи, спроможності місцевих органів влади до взаємодії з населенням, готовності до відкритої конструктивної розмови активістів із владою.

Слід зазначити, що у сучасному житті, ініціативна участь населення у діяльності органів місцевої влади є провідним фактором формування суспільства. З метою гарантування ефективності даної участі необхідно вводити нові засоби та інструменти, які направлені на залучення місцевого населення до різних процесів прийняття важливих рішень. Тож, застосування інструментів

громадської участі є досить актуальним завданням, що, в свою чергу, забезпечує розвиток демократії і співпраці органів місцевої влади та населення. У науці є багато різних значень форм громадської участі. Механізм співпраці влади і населення є досить цікавим та безперервно проходить його покращення, та розвиток інформаційних інновацій, які спричиняють вимушене впровадження нових форм громадської участі.

Досвід зарубіжних країн є доказом того, що без громадської участі політика змінюється на некоректне управління, тож з метою забезпечення реалізації механізмів участі населення, органи влади мають організувати відповідні умови для участі населення у прийнятті важливих рішень місцевого значення. Таким чином, слід сформувати результативні механізми повідомлення населення щодо функціонування органів влади, водночас, забезпечуючи їх участь у формуванні і прийнятті рішень та здійсненні контролю за їх виконанням [23].

Слід зауважити, що здебільшого у територіальних громадах місцеві погляди та інтереси переважають над масштабними, службовими. Характерною рисою громади є взаємодія мешканців, тобто загальні правила, їх відчуття належності до різних подій у територіальній громаді. В свою чергу, механізми громадської участі надають можливість громадянам висловити свої погляди на різні рішення влади та безпосередньо приймати участь у їх обговоренні та прийнятті.

У вузькому розумінні, механізми громадської участі розглядаються як механізми суспільної активності, що передбачають відповідну реакцію від органів місцевої влади у конкретній формі. Тобто, механізмами та формами участі громадян є тільки такі типи громадської участі, що мають відповідні правові наслідки [24].

Варто зазначити, що організаційно-правові положення громадської участі у місцевому розвитку реалізуються здебільшого за допомогою механізмів прямої і безпосередньої демократії. Основними формами прямої демократії є місцеві вибори та референдуми, збори громадян, громадські слухання та ініціативи, що

в суспільстві користуються великою кількістю уваги та впливу, тому, що європейський напрямок розвитку громадськості передбачає вдосконалення перелічених форм і посилення ініціативності відносно участі населення у функціонуванні територіальної громади, що є основою розквіту визначеної місцевості, в свою чергу, відсутність зацікавленості населення спричиняє сповільнення темпів розвитку та занепад територій. Під час проведення реформи децентралізації, що передбачає створення нових спроможних територіальних громад, які будуть наділені повноваженнями відносно місцевих питань та розвитку, ось чому, вдосконалення форм громадської участі є досить актуальним, адже забезпечує високий рівень залученості населення щодо вирішення питань місцевого розвитку та питань відносно рівня їх життєдіяльності у визначеній територіальній громаді [23].

Існують і інші форми прямої демократії, зокрема, загальні збори громадян, письмові та усні звернення, проведення анкетування, опитування населення [23]. Дані форми є досить доступними для населення, проте використовуються нечасто, а це є доказом щодо недостатньої обізнаності громадян, тож місцева влада має знайти способи та форми подачі даної інформації, щоб населення мало змогу висловити свої погляди щодо важливих питань чи проблем.

Місцева демократія не може бути реалізованою без використання різних механізмів громадської участі. Слід зазначити, що у сучасному житті органам влади досить важливо залучати населення до взаємодії, щоб уникнути конфліктів та підвищити рівень довіри населення до місцевої влади. Також громадяни більш за все будуть брати участь у соціальних справах, проте пізніше їх участь може нести в собі негативний характер [5, с. 8]. Варто зауважити, що від громадської участі є певні позитивні наслідки і для громади, і для місцевої влади (табл. 1.2).

Варто сказати, що застосування у діяльності територіальної громади механізмів громадської участі сприятиме самоорганізації громади для того, щоб налагодити розвиток місцевості, зміцнення мешканців і влади через їх бажання розв'язати спільні проблеми. У підсумку, за допомогою утворення єдиної позиції населення відносно складних питань місцевого значення, буде підвищуватися

вплив мешканців на органи влади. Відкрита та зрозуміла методика реалізації прав населення на участь у керуванні територіальною громадою дає змогу налагодити відносини між місцевою владою та мешканцями, також є дієвим методом фільтрування порожніх ініціатив. Ініціативні пропозиції для їх виконання мають мати дійсно позитивні наслідки. Проте, якщо пропозиція не є чітко обґрунтованою, реалізувати всі вимоги вірно і мати підтримку від мешканців просто нереально [25].

Таблиця 1.2

Вигоди застосування механізмів громадської участі для громади та влади

Вигоди для громади	Вигоди для місцевої влади
Підвищення рівня відповідальності і підзвітності органів влади, зменшення зловживання влади своїм становищем та запобігання корупції	Вдосконалення іміджу влади за допомогою відкритості та залучення громадян
	Отримання додаткових ресурсів, зокрема інтелектуальних, фізичних та матеріальних
Можливість швидко та продуктивно вирішувати проблеми громади	Вдосконалення якості прийняття рішень, за рахунок врахування думки інших громадян
Змога досягнення спільного розуміння наявних проблем території та шляхів їх розв'язання	Покращення рівня обізнаності населення у діяльності органів влади та усвідомлення ними справжнього обсягу проблем, які доцільно вирішити
Формування спільного бачення громади в майбутньому, на досягнення якого будуть взаємодіяти всі члени територіальної громади	Підвищення рівня довіри населення до влади
	Покращення взаємодії та згуртованості населення і влади через реалізацію спільних зусиль в одному напрямку

Джерело: [5, с. 8-9].

Слід зауважити, що головним є залученість громадян до діяльності влади, що є підсумком формування та застосування механізмів громадської участі. Участь громадян в управлінні територіальною громадою сприяє тому, що мешканці можуть дійсно розсудливо визначити проблеми, зрозуміти наявні ускладнення та бар'єри, які стають на шляху місцевої влади.

Варто зазначити, що на думку Ю. Лукашевського, інструменти громадської участі являють собою систему організованих способів, дій і механізмів, створених задля забезпечення продуктивної та ініціативної співпраці населення з органами місцевої влади [26].

Інструменти громадської участі на місцевому рівні доцільно вивчати як

методи та засоби колективної діяльності всіх мешканців визначеної території та місцевої влади, що пов'язані із наданням права громадянам брати участь у розв'язанні питань місцевості. Завдяки інструментам громадської участі, місцева влада може спонукати дії громадян у напрямку їх покращення і приймати рішення місцевого значення, враховуючи ідеї та погляди населення, в свою чергу, люди можуть впливати на подальше майбутнє їх громади.

Різноманітні засоби та методи партисипативної демократії дають змогу населенню у процесі спільного обговорення, що проводяться з метою пошуку найкращих варіантів вирішення місцевої проблеми, брати до уваги думки кожного та в результаті прийняти спільне оптимальне рішення [26]. Дана діяльність має бути обґрунтована в певних нормативно-правових актах, зокрема в документах, які регламентують функціонування громади, здебільшого таким документом є Статут територіальної громади. Слід зауважити, що у сучасному світі, більшість таких документів мають періодично оновлюватися та доповнюватися задля оптимального регулювання діяльності територіальної громади, звісно ж, спираючись на вимоги чинного законодавства.

Існує багато різних форм громадської участі, на рівні територіальної громади корисною є класифікація форм канадських дослідників Т. Беклея, Дж. Паркінса та Ш. Шепарда [27]. Форми можна класифікувати наступним чином: непряма участь, пряма участь, новітні форми участі (рис. 1.3).

Участь громадськості повинна базуватися на певних принципах, що здебільшого застосовуються до всіх учасників, що приймають участь у процесі прийняття рішень місцевого значення: позитивне ставлення та повага між учасниками процесу, що є фундаментом для відкритої співпраці і взаєморозуміння; повага до незалежності, тобто незважаючи на те, чи інтереси громадян відгукуються із поглядами владних місцевих органів, їх в будь-якому випадку будуть розглядати; позитивне ставлення та повага до місцевої влади, адже на них є велика відповідальність за ухваленні ними рішення; досить важливими є принципи прозорості та відкритості, адже діяльність органів влади має бути у відкритому доступі для населення та мають бути наявні механізми

зворотного зв'язку; доступність, всі громадяни мають право бути почутими, тобто всі можуть висловити своє бачення будь-якої проблеми; рівноправна участь населення, тобто люди, які мають своєрідні погляди і потреби мають право висловити свої погляди, це може бути молодь, громадяни похилого віку та інші [28].

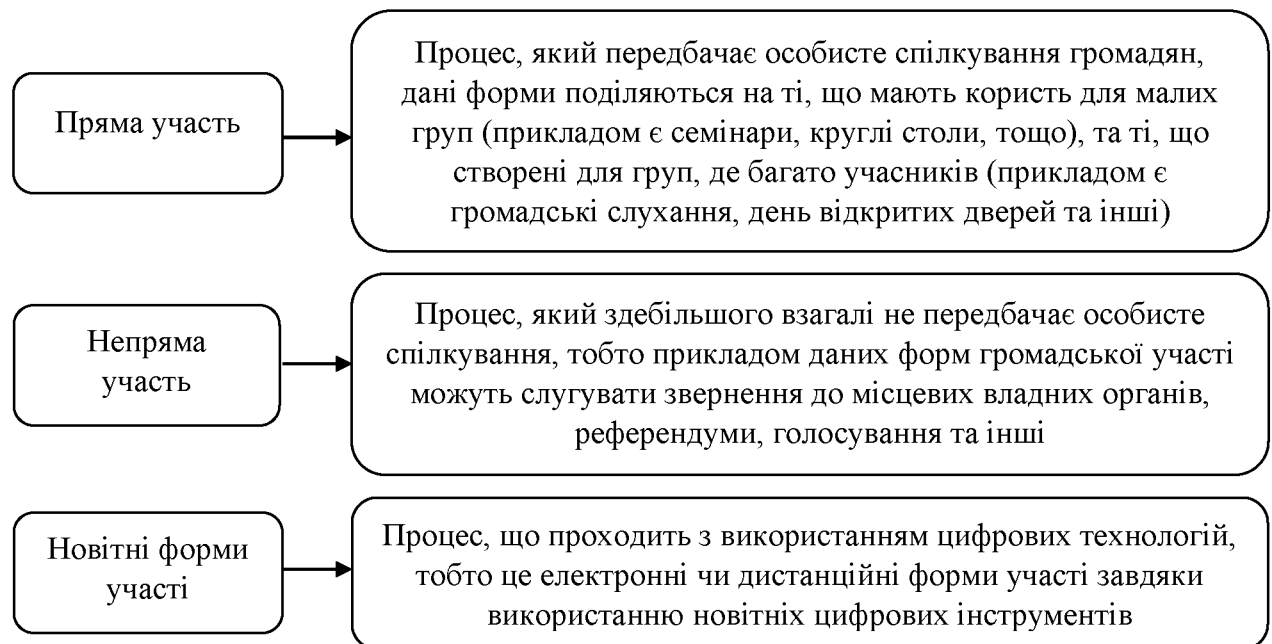


Рис. 1.3. Класифікація форм участі громадян

Джерело: [28]

До діяльності органів місцевого самоврядування населення може бути залученим за допомогою різноманітних форм участі. Дані форми можуть відрізнятися в залежності від держави, регіону, місцевості, проте головними базовими способами участі громадян є такі:

– вибори, є одним із базових способів участі громадськості в місцевому самоврядуванні. Населення може обирати із наданих кандидатів голів місцевих рад, мерів та інших представників місцевої влади на різних рівнях;

– публічні слухання, здебільшого дані слухання організують задля розгляду важливих питань розвитку визначеної місцевості та з метою прийняття рішень місцевого значення. В даному випадку, населення має можливість

оголосити свої думки відносно важливих питань, зазначити проблеми і висловлювати пропозиції відносно їх вирішення;

– консультації, проводяться консультації задля того, щоб розглянути проблеми та плани подальшого розвитку місцевості;

– громадські об'єднання, тобто це створення різних громадських організацій чи спілок, що є представниками інтересів та поглядів визначених груп мешканців та беруть участь в ухваленні важливих рішень

– робочі групи і комітети, тобто населення можна залучати до робочих груп чи комітетів, де вони мають право висловлювати особисті пропозиції та взаємодіяти з органами місцевого самоврядування

– бюджетування, населення слід залучати до діяльності відносно формування і ухвалення місцевого бюджету, громадяни мають можливість розглянути основні частини бюджету і висловити свої думки відносно того, куди будуть спрямовані фінанси;

– волонтерство, населення може долучатися до різних волонтерських програм, які у більшості випадків спираються на розвиток місцевості, підтримку різних соціальних ініціатив і надання допомоги громадянам, що її потребують;

– електронні інструменти, залучати населення до обговорення та ухвалення важливих рішень відносно різних проєктів за допомогою застосування сучасних електронних засобів і онлайн-платформ [29].

Варто зазначити, що всі перелічені вище форми громадської участі можуть сполучатися чи поєднуватися, враховуючи потреби і умови визначеної території. Досить вагомим є те, що механізми залучення населення до функціонування місцевих владних органів мають бути відкритими, доступними і завжди брати до уваги погляди і потреби мешканців визначеної території.

Багато перспектив для розвитку громадської участі можуть бути досягненні за допомогою використання нових інформаційних технологій. Важливим механізмом спільного впливу населення на діяльність відносно ухвалення рішень органами місцевої влади є електронні петиції. Даний механізм широко застосовується у державах, що є членами Європейського Союзу.

Електронна петиція, що оформлена згідно норм законодавства має бути розміщена на офіційному сайті органу влади та за умови, що її підтримають відповідна кількість громадян визначеної території, має бути обов'язково розглянута органом влади. Аргументована відповідь на електронну петицію має бути оприлюднена на офіційному сайті органу влади, тож це сприяє тому, що думка більшості населення не буде проігнорована представниками місцевої влади [25].

Хоча існує велика кількість механізмів залучення громадськості до місцевого управління, наявний підвищений рівень недовіри мешканців до місцевої влади, зокрема у питаннях відносно участі населення. З метою порозуміння та визначення рівня результативності застосування різних механізмів громадської участі слід періодично проводити їх моніторинг і оцінку.

Таким чином, участь громадськості у функціонуванні місцевих органів влади відіграє важливе значення для забезпечення постійного розвитку місцевості і прийняття правильних та ефективних рішень місцевого значення. Здебільшого громадська участь закріплює базові цінності, впливає на формування свідомості громадян, забезпечує формування суспільства, де всі його члени взаємодіють між собою з метою досягнення загальних цілей розвитку і покращення життя населення на визначеній території. В свою чергу, сучасні електронні інструменти для громадської участі сприяли тому, що відбувається оприлюднення населенню проектів у форматі прозорості та відкритості.

Висновок до розділу 1

1. Громадська участь означає діяльність, яка вміщує в собі різноманітні форми, методи і механізми участі населення у виявленні і вирішенні важливих проблем, що наявні на визначеній місцевості. Вона участь є важливою складовою в управлінні територіальною громадою. Досить важливим є вдосконалення та розвиток взаємодії громадян та органів місцевого

самоврядування, спрямування потенціалу населення базуючись на розвитку громадських ініціатив і застосуванні нових форм самоорганізації мешканців в управлінні місцевими справами.

2. У Кодексі кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень, що ухвалений Конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи 2009 року визначено та охарактеризовано загальні принципи взаємодії громадян та органів влади, зокрема участь, довіра, підзвітність та прозорість, незалежність. Їх дотримання є умовою успіху громадської участі.

3. Громадська участь являється головним механізмом впливу громадян на процес прийняття рішень. Ефективне використання різних інструментів участі громадськості гарантує розвиток визначеної території. Підсумок застосування різних механізмів громадської участі також залежить від законодавчої бази, спроможності місцевих органів влади до співпраці з громадянами, готовності до відкритої комунікації активних громадян із владою.

4. Основними формами участі населення у розв'язанні проблем та питань планування місцевого розвитку є: місцевий референдум, громадська експертиза функціонування органів влади, консультації з громадськістю, обговорення, громадські ради, загальні збори громадян, органи самоорганізації населення.

5. Участь громадськості у діяльності органів місцевого самоврядування має важливе значення для гарантування безперервного розвитку території і прийняття ефективних рішень для територіальної громади. Варто зазначити, що громадська участь має вплив на формування свідомості населення, формує суспільство, де всі громадяни взаємодіють між собою задля досягнення основних цілей розвитку і вдосконалення життя населення.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

2.1. Громадська участь на рівні інформування та консультування

Одним із головних принципів громадянського суспільства, які сформовані на основі демократії, є громадська участь. Інакше кажучи, це трактується як дійсна можливість населення відкрито та гласно висувати свої ідеї, висловлювати свої погляди на проблемні питання, відстоювати як свої інтереси так і інтереси мешканців для того, щоб мати вплив на діяльність органів місцевого самоврядування.

Основне завдання залучення населення до процесу ухвалення рішень місцевими органами влади полягає у тому, щоб ознайомити громадян з діяльністю органів місцевого самоврядування, перспективними планами та проблемами місцевого значення, які потребують вирішення. Для виконання даного завдання органи місцевого самоврядування мають виконувати низку заходів:

–пряме спілкування (тобто органи місцевого самоврядування, їх посадові особи мають особисто комунікувати та взаємодіяти з громадянами, в свою чергу, мешканці також мають підтримувати зв'язок та взаємодіяти між собою);

–спілкування за допомогою використання різних інформаційних технологій (тобто це може бути комунікація влади та громадян за допомогою офіційного сайту чи телеграм каналів, тощо);

–непряме спілкування (відбувається через засоби масової інформації, тобто пресу, радіо та інше) [30].

Слід зазначити перелік головних функцій суб'єктів громадської участі (рис. 2.1). Виконання інформаційної функції займає важливу роль у діяльності суб'єктів громадської участі, дана функція забезпечує дослідження потреб і проблем населення, допомагає виявити імовірні варіанти ухвалення рішень, забезпечує оцінку підсумків різноманітних варіантів прийняття рішень. Варто

зауважити, що до функцій реалізації громадської участі також відноситься формування довіри та позитивного ставлення населення до органів місцевого самоврядування [31].

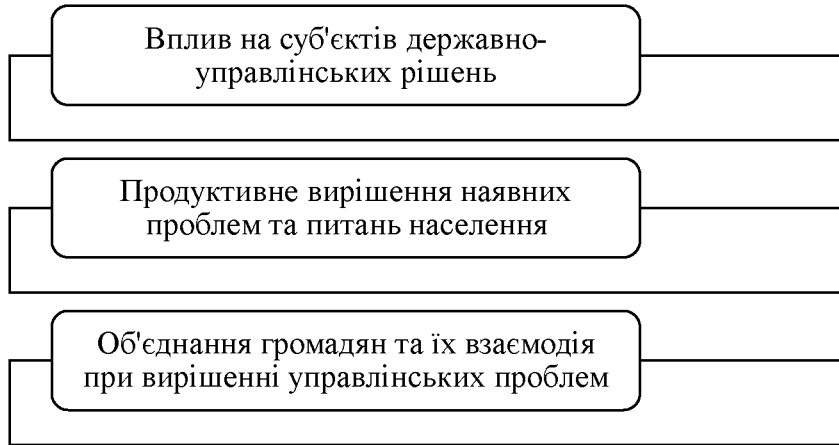


Рис. 2.1. Проблеми реалізації та розвитку форм громадської участі

Джерело: [31]

Слід зауважити, що базовими формами громадської участі є інформування населення, проведення опитувань та прийомів громадян, громадські слухання, формування робочих груп для опрацювання та підготовки рекомендацій для ухвалення рішень, тощо [31]. За допомогою використання даних форм можна ефективно вирішувати проблеми місцевого значення, адже у даному процесі беруть участь мешканці, які зацікавлені у покращенні умов їх життя та розвитку територіальної громади в цілому.

Дослідження практики громадської участі на всіх рівнях взаємодії здійснювалося на матеріалах Сергіївської сільської територіальної громади. Сергіївська сільська територіальна громада утворена 21.06.2016 року і розташована в північній частині Полтавської області. Утворення громади було одним із перших на території північної частини України. До Сергіївської сільської територіальної громади ввійшли 13 населених пунктів з трьох сільських рад – Сергіївської (Сергіївка, Лободино, Вечірчине, Чернече, Калинівщина), Розбишівської (Розбишівка, Крамарщина, Веселе), Качанівської (Качанове, Новоселівка, Вирішальне, Степове, Дачне). Адміністративний центр

– с. Сергіївка.

Сергіївська сільська рада є органом місцевого самоврядування, що представляє Сергіївську сільську територіальну громаду та здійснює від її імені та в її інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, які сформовані Основним Законом України [1], Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [14] та іншими законами.

Для демократичного суспільства дотримання принципів відкритості та прозорості у функціонуванні органів місцевого самоврядування є базовою умовою зміцнення громадської участі. Слід зауважити, що дотримання даних принципів надає можливість населенню вільно спілкуватися з посадовими особами органів влади, проводити спільно з ними заходи, та застосовувати відкриту інформацію з метою результативної участі у процесі ухвалення рішень місцевого значення [32].

Принцип відкритості та прозорості функціонування Сергіївської сільської територіальної громади забезпечується за допомогою надання можливості мешканцям територіальної громади отримувати та переглядати інформацію щодо діяльності територіальної громади.

Згідно Статуту Сергіївської сільської територіальної громади є кілька основних форм реалізації місцевого самоврядування територіальною громадою:

- громада реалізує право у формі місцевих виборів, проведення консультативних опитувань та різних формах участі населення у розробці і ухваленні рішень органами місцевої влади і самоорганізації населення;

- основними формами участі мешканців територіальної громади у процесі підготовки і ухваленні рішень органами місцевого самоврядування є громадські слухання, збори мешканців, громадські ініціативи, органи самоорганізації населення;

- вищими формами є місцевий референдум та вибори [33].

У статуті також є окремий розділ під назвою «Демократія участі», даний розділ містить положення щодо інструментів громадської участі в розрізі таких

підпунктів:

- громадські слухання;
- загальні збори громадян за місцем проживання;
- місцеві ініціативи;
- електронна петиція;
- громадські роботи;
- органи самоорганізації населення.

Розглянемо більш детально з вищезгаданих інструментів громадської участі. Громадські слухання є способом здійснення мешканцями територіальної громада права на участь у реалізації місцевого самоврядування. Громадські слухання – це зустрічі мешканців із депутатами та посадовими особами ради, що проводяться задля обговорення та порушення наявних питань, які відносяться до компетенції органів місцевої влади, вивчення поглядів органів місцевого самоврядування з даних питань і в результаті надання рекомендацій та зауважень [34]. Кожен дієздатний громадянин територіальної громади має можливість брати участь у проведенні таких слухань.

Громадські слухання у Сергіївській сільській територіальній громаді організовувалися для вирішення питань, які стосувалися розширення амбулаторії. Мешканці територіальної громади висловлювали свої погляди та думки, і в результаті разом із владою змогли домовитися та прийняти спільне рішення [35].

Місцеві ініціативи являють собою право громадян внести на розгляд сільської ради проєкт рішення з питань, які відносяться до відання сільської ради. Здійснюються місцеві ініціативи за допомогою створених ініціативних груп, до яких входить не менше ніж 10 мешканців, у яких є право голосу на місцевих виборах.

Електронна петиція – це форма колективного звернення мешканців до голови територіальної громади з пропозицією переглянути і розв’язати питання місцевого значення, що відносяться до їх відання. Подати електронну петицію можна через наявний сайт територіальної громади. Щоб електронна петиція

вважалася підтриманою, її необхідно, щоб підтримало не менше 500 громадян на протязі одного місяця з дня висвітлення електронної петиції на офіційному сайті територіальної громади. Якщо петиція набрала необхідну кількість голосів, то голова територіальної громади має організувати підготовку проєкту рішення, а в разі не набрання голосів голова має надати аргументовану відмову у розв'язанні поставлених питань у петиції.

На офіційному сайті Сергіївської сільської територіальної громади доступна вкладка електронні петиції [36]. За допомогою цього посилання відкриється платформа електронної демократії місцеві ініціативи, де кожен громадянин має право зареєструвати електронну петицію з питань місцевого значення.

Органами самоорганізації населення є представницькі органи, які були обрані мешканцями відповідно до закону [37] та Статуту територіальної громади. Вони вирішують питання, які зазначені у законі та рішенні сільської ради.

Також, слід зазначити, що у Регламенті Сергіївської сільської Ради [38] зазначено, що значна кількість завдань щодо оприлюднення діяльності ради покладена на секретаря ради, зокрема:

- організація підготовки сесій ради, питань, які будуть винесені на розгляд, забезпечення оприлюднення проєктів рішень ради згідно із ЗУ «Про доступ до публічної інформації»;
- забезпечення оперативного передання інформації щодо прийнятих рішень до виконавців та громадян, організація контролю за їх реалізацією, своєчасне висвітлення рішень прийнятих радою відповідно до Закону України, також оприлюднення рішень ради та документів, що створені у процесі функціонування ради, і інформації про регуляторну діяльність територіальної громади в цілому.

Варто зауважити, що згідно Регламенту пленарні засідання, засідання постійних комісій та інших комісій ради є відкритими і гласними. В свою чергу, відкритість засідань передбачає безперешкодний доступ засобів масової

інформації, присутність запрошених громадян та мешканців у встановленому порядку. Гласність засідань гарантується через проведення під час засідання зйомки, звукозапису, та шляхом офіційного висвітлення прийнятих рішень ради на офіційному сайті територіальної громади чи оприлюднення на сторінці у соціальних мережах [38].

Записи сесій та постійних комісій Сергіївської сільської територіальної громади [39] мають можливість переглянути зацікавлені особи, адже вони знаходяться у відкритому доступі на офіційному сайті громади.

Розглядаючи Сергіївську сільську територіальну громаду, можна зазначити, що здебільшого діяльність ради оприлюднюється на офіційному сайті територіальної громади – <https://sergiyvaska-rada.gov.ua/>. На сайті територіальної громади у відкритому доступі знаходиться вся інформація про діяльність ради, її статут, паспорт, інвестиційний паспорт, наведені плани соціально-економічного розвитку, наявні звіти (додаток А), програми розвитку, проекти рішень, розпорядження сільського голови, рішення сесій, записи сесій та постійних комісій, тощо. Звіти про діяльність Сергіївської сільської територіальної громади та її керівника відбуваються систематично, вчасно та у відповідності до встановлених законодавством вимог.

Новини щодо діяльності Сергіївської сільської територіальної громади також опубліковують у соціальній мережі Facebook [40]. На сторінку підписані майже 3,2 тис. читачів, у 2023 році кількість читачів складала 2,4 тис. Тож, мешканці мають можливість через соціальні мережі слідкувати за останніми подіями, що відбулися та за запланованими заходами, що будуть проведені в територіальній громаді.

Тому всі бажаючі, хто має цікавість до територіальної громади можуть доступно та швидко знайти необхідну інформацію на офіційному сайті чи на сторінці у Facebook.

Основними засобами масової інформації в територіальній громаді є: офіційний сайт, сторінка в Facebook, новини Сергіївської громади – офіційний Telegram-канал та Viber-канал; ютуб канал Сергіївської громади (рубрика

«Ведення особистого селянського господарства»).

На офіційному сайті територіальної громади також наявна вкладка електронні консультації та опитування. Електронні консультації у Сергіївській сільській територіальній громаді можуть проводитися для досягнення певної мети (рис. 2.2).

У 2023 році на двадцять п'ятій сесії восьмого скликання було прийнято рішення про затвердження Положення про публічні електронні консультації з громадськістю з питань, віднесених до компетенції органів місцевого самоврядування в Сергіївській сільській територіальній громаді [41].

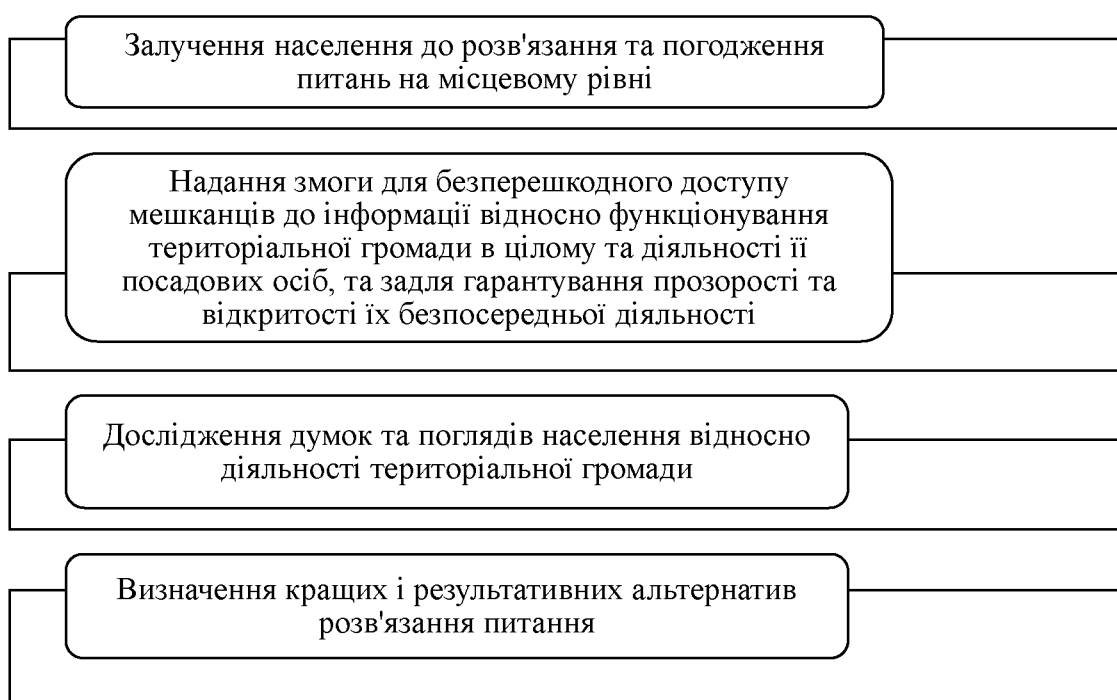


Рис. 2.2. Мета проведення електронних консультацій

Джерело: [41].

Варто зазначити, що електронні консультації з громадськістю мають право ініціювати громадяни територіальної громади, представники громадських об'єднань, громадських рад, благодійних організацій, органів самоорганізації населення та інші. Перелічені суб'єкти мають можливість ініціювати електронні консультації через направлення листа чи шляхом створення електронної консультації на вебпорталі.

Ініціатори електронних консультацій у листі відносно ініціювання їх здійснення мають зазначити предмет консультації, тобто це може бути питання чи проєкт акту органу місцевого самоврядування, стисле аргументування актуальності визначеного питання, список суб'єктів, що ініціюють електронне консультування. Потім сільський голова, Сергіївська сільська рада або постійні комісії на основі наданих матеріалів приймають рішення щодо проведення даних електронних консультацій [41].

З метою забезпечення підзвітності, відкритості та прозорості в функціонуванні територіальної громади, Сергіївська сільська рада проводить дані консультації через платформу Е-консультацій e-dem.ua. Повідомлення та детальну інформацію щодо проведення електронних консультацій оприлюднюють на офіційному сайті територіальної громади або на сторінці у соціальній мережі. Також відомості про ініціювання, планування та реалізацію консультацій, акти прийняті за підсумками консультацій висвітлюються на вебпорталі електронних консультацій [42].

В результаті прийняття рішення на офіційному сайті було створено вкладку «Електронні консультації та опитування» з посиланням на портал «Е-консультації». Також для продуктивного проведення електронних консультацій проведено навчання працівників.

Щодо громадських обговорень, то за період 2023-2024 року Сергіївська сільська територіальна громада неодноразово проводила громадські обговорення. Зокрема, проводилися громадські обговорення відносно перейменування вулиць, з метою дослідження і підготовки питань з перейменування сформовано комісію з перейменування назв топонімів. Пропозиції щодо перейменування можна було вносити мешканцям на протязі одного місяця [43]. Також були проведені громадські обговорення розвитку територіальної громади: в межах проєкту «Людський вимір» проведено 3 діалогові сесії, в рамках проєкту «Не залишити нікого осторонь» було обговорення щодо розробки Програми відновлення Сергіївської сільської територіальної громади.

Залучення населення до процесу формування політики проводиться через участь зацікавлених громадян у процесі прийняття рішень місцевого значення. Громадяни мають можливість бути присутніми, зокрема на сесіях Сергіївської сільської ради або на засіданнях постійних чи тимчасових комісій, та висловлювати свої думки під час засідань. Слід зауважити, що до процесу підготовки та прийняття рішень місцевого значення також можуть бути залучені представники громадських організацій. У Сергіївській сільській територіальній громаді є чотири громадські організації різних напрямів: ГО «Золота рибка», ГО «Краснознаменська громада», ГО Молодіжне об'єднання «Нове покоління України», ГО «Сергіївські козаки».

Можна підсумувати, що участь громадськості у діяльності органу місцевого самоврядування з однієї сторони допомагає зменшити соціальні і політичні ризики, з іншої – встановити, з'ясувати і відстоювати інтереси та погляди населення. У діяльності органів місцевого самоврядування, громадська участь надає можливість брати до уваги різні соціальні, екологічні фактори, допомагає мінімізувати ризики через взаємодію влади та населення при прийнятті та виконанні управлінських рішень.

2.2. Діалог і партнерство як практики громадської участі

Взаємодія органів місцевого самоврядування та населення за різними формами громадської участі надає можливість враховувати інтереси та погляди суспільних груп, дозволяє вирішити проблемні питання, що стосуються розвитку відповідної території.

Одним із простих та відомих методів комунікації населення та представників органу місцевого самоврядування, що провадиться задля забезпечення можливості мешканців брати участь в управлінні місцевими справами, є звернення громадян.

Згідно зі статтею 5 Закону України «Про звернення громадян», звернення

має містити: прізвище, ім'я, по-батькові, місце проживання громадянина, коротко суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги. Письмове звернення має бути підписано заявником із зазначенням дати. У разі недотримання цих вимог звернення розгляду не підлягає [16].

На офіційному сайті Сергіївської сільської територіальної громади наявна вкладка звернення громадян. У даній вкладці наведено зразок звернення громадян до голови Сергіївської сільської ради (додаток Б) і графіки прийому населення. Коли мешканцям потрібно отримати офіційну відповідь на звернення, то необхідно надіслати лист на адресу сільської ради або особисто надати його у приймальню Сергіївської сільської ради.

Як свідчить статистика (рис. 2.3), за період 2021-2023 років до виконавчого комітету Сергіївської сільської ради надійшло всього 1632 звернення, із них – 973 письмових, та 659 – усні. За досліджуваний період кількість звернень відносно залишалася на одному рівні, частка письмових і усних звернень відрізняється лише у 2021 році, адже значна кількість була у письмовому вигляді, порівняно з іншими роками.



Рис. 2.3. Кількісні показники надходження звернень громадян до виконавчого комітету Сергіївської сільської ради, 2021-2023 рр.

Джерело: узагальнено автором з використанням [44, 45, 46].

Аналізуючи звернення громадян за 2022 та 2023 роки, можна висвітлити наступні дані. За період 2022 року надійшло 572 звернення, у 2023 році їх

кількість стала меншою і складає 519 звернень. Більша частина звернень у 2022 та 2023 роках усна, і складає у 2022 році – 475, а у 2023 – 477, решта звернень письмові. Центром надання адміністративних послуг виконавчого комітету Ради за 2022 рік видано 788 довідок різного характеру, а у 2023 році їх кількість становить 713 [44, 45, 46].

Доцільно поділити звернення громадян за актуальними темами за 2022 та 2023 роки (табл. 2.1). Можна зробити висновок, що більша частка звернень за 2022 рік надійшла за темою аграрної політики та земельних відносин, а у 2023 році – за темою соціального захисту, найменша кількість звернень у 2022 році була за темою територіальної оборони, а у 2023 році найменше звернень припадає на тему праця і заробітна плата [44, 45].

Таблиця 2.1

**Аналіз актуальних питань, що порушені у зверненнях громадян
Сергіївської сільської територіальної громади, 2022-2023 рр.**

Тема	Роки		2023 р. до 2022 р.	
	2022	2023	+, -	%
Всього, у тому числі:	572	519	-53	90,7
комунальне господарство	43	64	+21	148,8
соціальний захист	135	152	+17	112,5
аграрна політика та земельні відносини	192	94	-38	48,9
праця і заробітна плата	10	7	-3	70,0
територіальна оборона	143	17	-126	11,9
житлова політика	-	83	+83	-
інші	49	102	+53	208,2

Джерело: [44,45].

Мешканці Сергіївської сільської територіальної громади мають можливість безперешкодно звертатися до посадових осіб органу із зауваженнями, пропозиціями та скаргами щодо реалізації їх законних прав і інтересів.

Сергіївська сільська територіальна громада досить активно проводить спілкування з населенням. На території громади провадять свою діяльність громадські організації за різними напрямками, з ними досить якісно організована взаємодія при розробці рекомендацій і їх реалізації при їх діяльності. Зокрема,

громадська організація «Нове покоління України» переймається проблемами та забезпечує якісний розвиток і відпочинок молоді територіальної громади, адже молодь – це наше майбутнє. Громадська організація «Золота рибка» розвиває активний відпочинок та розробляє проекти для спортивного рибальства. Як відомо, у громаді найближчим часом планують зареєструвати ще одну громадську організацію для захисників і захисниць [35].

Комунікація влади та населення проходить також за допомогою проведення голосування. Мешканці територіальної громади мають можливість брати участь у діяльності органу місцевого самоврядування через голосування, що може проводитися через інтернет чи опитування від депутатів. Прикладом цього є голосування, коли затверджувалася програма відновлення, тоді необхідно було залучити населення через голосування, щоб знайти проблемні місця, тож так проводиться комунікація населення з представниками органу місцевого самоврядування.

Керівництво сільської ради слідкує за питанням розгляду звернень населення. При проведенні аналізу звернень можна чітко виокремити проблемні питання і труднощі, які наявні у мешканців територіальної громади. Інформацію, яка міститься у зверненні посадові особи органу враховують під час виконання організаційно-розпорядчих функцій у своїй діяльності.

Також комунікація органу місцевого самоврядування та населення територіальної громади відбувається шляхом проведення громадських слухань. Наприклад, підготовка та розробка Програми соціально-економічного розвитку Сергіївської сільської територіальної громади на 2024 рік проводилася за участю представників сіл, що входять до складу територіальної громади, депутатів, громадських активістів, керівників місцевих підприємств через проведення громадських слухань [47].

Діалог між владою та мешканцями також відбувається під час підготовки стратегії розвитку територіальної громади. Під час підготовки та формування стратегії слід брати до уваги пропозиції та рекомендації всіх членів територіальної громади. Вперше бачення розвитку Сергіївської сільської

територіальної громади на перспективу, стратегічні цілі та принципи їх досягнення було сформовано в 2016 році коли було прийнято «Стратегію розвитку Сергіївської ОТГ на 2017-2020 рік», пізніше в 2021 році було підготовлено Стратегію розвитку Сергіївської сільської територіальної громади на період до 2027 року.

Задля ефективної реалізації процесу стратегічного планування в 2021 році була сформована робоча група, до якої входять представники влади, громадськості та місцевого бізнесу. Формування стратегії відбувалося поетапно, спочатку члени робочої групи збирали дані щодо реального стану розвитку громади, водночас проходило опитування населення відповідної території, місцевого бізнесу та активістів територіальної громади. За підсумками даної діяльності було визначено, які чинники мають істотний вплив на подальший розвиток території.

На наступному етапі відбулося друге засідання створеної робочої групи, на якому були розглянуті підсумки проведеного соціально-економічного аналізу, висвітлені підсумки опитування населення територіальної громади, сформовані стратегічні напрями розвитку.

В межах наступного етапу, проведено засідання даної групи, учасники поступово ретельно створили стратегічний план розвитку, а під час формування даного плану вони здійснили SWOT-аналіз. Потім ґрунтуючись на досліджених сильних і слабких сторонах, можливостях та загрозах та враховуючи чинники зовнішнього оточення були сформовані основні стратегічні та операційні цілі розвитку Сергіївської сільської територіальної громади, що визначають та окреслюють подальші напрямки розвитку громади на визначений період часу [48].

Після формування стратегії розвитку, робоча група ініціювала громадське обговорення, потім підсумками його проведення відредагований документ передають на розгляд та прийняття сільській раді. Задля того, щоб залучити населення до обговорення проєкту Стратегії розвитку на офіційному сайті розміщують інформацію щодо плану формування проєкту стратегії.

В межах стратегії, деякі цілі направлені на покращення комунікації влади та населення територіальної громади. Наприклад, у межах стратегічної цілі 1 (підвищення економічної ефективності використання ресурсного потенціалу громади) є завдання під назвою «Підтримка перспективних напрямів розвитку промисловості», для вирішення даного завдання одним з шляхів є забезпечення супроводу і підтримки при створенні та реалізації бізнес-планів. Також в межах даної стратегічної цілі визначено завдання «підтримка громадських ініціатив з розвитку підприємництва». Шляхами вирішення даного завдання є проведення регулярної просвітницької діяльності, поширення інформації щодо можливості самореалізації підприємництва в Сергіївській сільській територіальній громаді; залучення громадської організації Молодіжне об'єднання «Нове покоління України» в навчанні молодих підприємців [48].

Слід зауважити, що стратегією також визначено ціль щодо розвитку можливостей для громадської активності населення територіальної громади. В даній цілі визначено кілька завдань:

- підтримка громадських організацій, які провадять свою діяльність на території громади (залучення коштів для підтримки громадських ініціатив; забезпечення умов для функціонування ГО);
- здійснення навчань та проведення семінарів з метою залучення і поживалення діяльності молоді в функціонуванні громади [48].

Кращий результат всіх проєктів ґрунтується на комунікації влади та населення, тобто слід раціонально враховувати інтереси місцевої влади та дослухатися до рекомендацій та зауважень громадян.

Громадські організації, що функціонують також відіграють важливу роль при розробці та реалізації стратегії, адже вони теж ведуть діалог із владою задля досягнення кращих результатів. Наприклад, на території громади функціонує громадська організація Молодіжне об'єднання «Нове покоління України», згідно Статуту даної організації основною метою є забезпечення і захист соціальних, культурних, економічних та інших інтересів молоді, що мешкає в Сергіївській сільській територіальній громаді. Задля досягнення даної мети виділено такі

завдання:

- організація різних конференцій, семінарів, конкурсів, фестивалів, змагань та інших заходів для молоді;
- взаємодія громадської організації з органами місцевої влади
- проведення соціологічних досліджень
- внесення ініціатив та рекомендацій до органу місцевого самоврядування відносно питань, які стосуються розвитку молоді [49].

Прикладом діяльності даної громадської організації є Відкриття дитячого-ігрового майданчику в с. Качаново. Проєкт реалізовано за допомогою підтримки ChangeX та наданих фінансових ресурсів від the LEGO Foundation. Також прикладом є захід БУР табір в Сергіївській сільській територіальній громаді, на протязі тижня волонтери створюють молодіжне середовище в центральному парку та проводять культурну діяльність із молоддю [50].

Можна підсумувати, що комунікація громадських організацій та влади відбувається з будь-яких питань, що стосуються розвитку територіальної громади, та є ефективною лише за умови взаєморозуміння та раціонального мислення у вирішенні наявних проблем.

Таким чином, Сергіївська сільська територіальна громада застосовує різні інструменти громадської участі, цим самим забезпечує прозорість та відкритість своєї діяльності, гарантує відкритість до комунікації та прийняття пропозицій та скарг від населення територіальної громади. Також вона показує через засоби масової інформації підзвітність перед мешканцями, повідомлення щодо майбутніх планів функціонування громади, методи та засоби прийняття рішень місцевого значення.

Висновок до розділу 2

1. Важливим принципом громадянського суспільства, що створене на основі демократії, є громадська участь, що означає реальну можливість

населення відкрито та гласно висувати свої ідеї, висловлювати свої погляди на проблемні питання, відстоювати свої інтереси і мешканців для того, щоб мати вплив на діяльність органів місцевого самоврядування. Для залучення населення до процесу ухвалення рішень органи місцевого самоврядування здійснюють такі заходи: пряме спілкування, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи мають особисто спілкуватися та взаємодіяти з громадянами; спілкування через інформаційні технології, взаємодія влади та громадян за допомогою місцевих засобів масової інформації.

2. Формами реалізації місцевого самоврядування згідно Статуту досліджуваної Сергіївської сільської територіальної громади є місцеві вибори, проведення консультативних опитувань та забезпечення інших форм участі населення у розробці та ухваленні рішень органами місцевої влади і самоорганізації населення: громадських слухань, зборів мешканців, громадських ініціатив тощо (вищими формами є місцевий референдум та вибори).

3. Принцип відкритості та прозорості функціонування Сергіївської сільської ради забезпечується за допомогою надання можливості мешканцям територіальної громади отримувати та переглядати інформацію щодо діяльності територіальної громади. Зокрема, на офіційному сайті громади оприлюднюється велика кількість різноманітної інформації про діяльність ради, її статут, паспорт, інвестиційний паспорт, плани соціально-економічного розвитку, наявні звіти та інше.

4. Основними засобами інформаційної взаємодії Сергіївської сільської ради з громадськістю є офіційний веб-сайт Сергіївської сільської територіальної громади, стенди з інформацією в приміщенні виконавчого комітету, сторінка в Facebook, офіційний Telegram-канал та Viber-канал; ютуб канал Сергіївської громади (рубрика «Ведення особистого селянського господарства»).

5. Комунікація між місцевою владою та населенням відбувається через електронні консультації, опитування, громадські обговорення, тощо. Громадські обговорення проводяться в Сергіївській сільській територіальній громаді регулярно, зокрема за темами перейменування назв топонімів, обговорення

розвитку територіальної громади в межах проєкту, тощо.

6. Одним із простих та відомих методів комунікації населення та представників органу місцевого самоврядування, що провадиться задля забезпечення можливості мешканців брати участь в управлінні місцевими справами, є звернення громадян. Відносно велика кількість звернень від громадян надходить до Сергіївської сільської територіальної громади. Аналізуючи останні три роки, кількість звернень знаходиться відносно на одному рівні, проте досить різняться за тематикою.

7. Важливою також є комунікація влади та населення під час розробки стратегії органу місцевого самоврядування. В Сергіївській сільській територіальній громаді мешканці, зокрема, беруть участь опитуваннях під час підготовки та формування стратегії, входять до складу робочої групи, є учасниками в обговоренні проєкту стратегії. важливу роль при розробці та реалізації стратегії відіграють громадські організації, що функціонують на території громади, адже вони теж ведуть діалог із владою задля досягнення кращих результатів.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТРУМЕНТІВ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

3.1. Удосконалення механізмів громадської участі на місцевому рівні

Основною характеристикою громадської участі є участь громадянина в діяльності територіальної громади особисто через інструменти та засоби громадської участі, а не через сторонніх осіб. Слід зазначити, що головна причина бажання населення брати участь у діяльності органу місцевого самоврядування обумовлена тим, що громадяни мають власні інтереси, що узгоджуються з інтересами громади, втілення яких без їх участі взагалі неможливе.

Головним результатом громадської участі, який слід досягнути в даному процесі, є встановлення взаємної комунікації влади та населення, що, в свою чергу, забезпечує підвищенню довіри людей до владних органів.

Аналіз механізмів громадської участі у Сергіївській сільській територіальній громаді відбувався через вивчення наявної нормативно-правової бази, та за допомогою дослідження практики застосування механізмів залучення населення до діяльності органу місцевого самоврядування.

Комплексним документом щодо дослідження громадської участі можна вважати «Кодекс рекомендованих норм громадянської участі у процесі прийняття рішень», він сформований Конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи у 2009 році. У даному документі у загальному вигляді наведено пояснення, методи та засоби вдосконалення залученості громадян до діяльності органів влади. Кодекс готували експерти громадянського суспільства, його докладно розробляли у процесі проведення європейських консультацій, щодо нього надавали свої коментарі учасники міжнародних неурядових організацій, тому у сучасному житті Кодекс часто застосовують громадські активісти і органи влади у діяльності територіальних громад [8].

Слід зазначити, що одним із проєктів Ради Європи є проєкт під назвою «Зміцнення громадської участі у демократичному процесі прийняття рішень в Україні». Основною метою проєкту є сприяння громадській участі на регіональному та місцевому рівнях, забезпечення сталості демократичних процесів в умовах війни і в післявоєнний період [53].

Основними завданнями проєкту на 2023-2024 роки є:

- покращення існуючих чи формування нових документів, що відносяться до громадської участі;
- вдосконалення спроможності органів місцевої влади відносно втілення, контролювання та оцінки партисипативних процесів ухвалення та виконання рішень;
- покращення інформування населення відносно наявних механізмів участі і здатності мати вплив на розробку та прийняття рішень на місцевому рівні;
- допомога у впровадженні прозорих практик проведення консультацій з громадськістю,
- підтримка волонтерства, громадських ініціатив у процесі відбудови постраждалих громад [53].

В межах даного проєкту висвітлено кращі практики громадської участі, досліджено різні форми та механізми громадської участі в територіальних громадах, наведено типові цільові програми, рекомендації щодо вдосконалення механізмів громадської участі та інше.

Головним стратегічним документом будь-якої територіальної громади є Стратегія розвитку, проте додатково можна сформуванати комунікаційну стратегію, що базується на визначених цілях і завданнях стратегії. Тому для Сергіївської сільської територіальної громади, як і для багатьох інших громад рекомендується впровадити комунікаційну стратегію, адже це сприятиме ефективній взаємодії місцевих органів влади та мешканців у напрямку формування кращих умов життя в громаді, виконанню цілей та завдань стратегії.

Комунікація є продуктивним методом розвитку і втілення завдань, що

поставлені задля досягнення визначених цілей у територіальній громаді. Тож комунікативна діяльність повинна реалізуватися стратегічно, тобто бути ретельно підготовленою, постійною, з конкретно визначеними завданнями та цілями та має бути контрольованою.

До розробки комунікаційної стратегії слід залучити всіх зацікавлених осіб, зокрема представників місцевої влади, представників бізнесу, активних громадян та інших. Саме залучення громадян до розробки документів комунікаційного характеру формує у громадян почуття приналежності до функціонування територіальної громади, сприяє обізнаності громадян щодо того, що їх участь у визначенні проблем і прийнятті рішень місцевого значення є досить важливою.

Тільки через плідну співпрацю органів місцевої влади та активних громадян можна створити дійсно раціональний план дій (стратегію), що буде приносити користь для населення та територіальної громади в цілому, а не лише буде покращувати звітність відносно сформованих нормативних актів територіальної громади.

Гарним прикладом для наслідування є Новоукраїнська міська територіальна громада, яка вже розробила комунікаційну стратегію. Її основою стали такі документи і джерела інформації: Стратегія розвитку територіальної громади, проведені зустрічі з представниками громади та аналіз дійсних інформаційних ресурсів, тощо [54].

Наприклад, у комунікаційній стратегії в межах досягнення стратегічних цілей визначено завдання щодо створення комунікаційних центрів для населення територіальної громади. Комунікаційний центр є громадським простором для реалізації молодіжної, сімейної творчості, є своєрідним інформаційним центром. Даний центр може бути як аналог будинку культури. Проект щодо формування та втілення такого центру допоможе згуртувати громаду і забезпечить співпрацю всіх соціальних груп населення в територіальній громаді. Впровадження такого проекту може зацікавити громадян різного віку, адже це є новим та сучасним прикладом взаємодії населення та влади задля створення комфортного сучасного

простору для мешканців територіальної громади [54].

Також в межах даної стратегії рекомендується періодично проводити соціологічні дослідження і оприлюднювати дані підсумки на офіційному сайті громади та інших засобах масової інформації територіальної громади. Слід робити наголос на тому, що участь громадянина у діяльності громади покращить і його життя на даній території. Наприклад, можна проводити періодичні рубрики з відповідями на питання на сайті громади чи сторінках у соціальних мережах, закликати населення надати зворотній зв'язок щодо проблемних питань чи рекомендацій для територіальної громади, тощо.

Можна підсумувати, що комунікаційна стратегія для територіальної громади є досить важливою, адже вона надає змогу покращити взаємодію між органами влади та мешканцями, тобто здебільшого залучити населення до діяльності громади.

Одним із ефективних інструментів впливу населення на діяльність влади є місцеві ініціативи. Місцева ініціатива є формою участі населення визначеної території у здійсненні місцевого самоврядування, вона є офіційною письмовою пропозицією з питаннями місцевого значення та виноситься на розгляд на засіданні ради, в результаті якої можуть прийняти відповідне рішення.

Досить новою є практика застосування місцевих ініціатив у Кобеляцькій міській територіальній громаді. Тобто, у даному органі місцевого самоврядування жителі почали використовувати свою можливість ініціювати розгляд будь-якого питання місцевого значення, що відноситься до компетенції органу місцевого самоврядування [55].

Наприклад, місцева ініціатива передбачає внесення мешканцями відповідної територіальної громади до міської ради певного проєкту документу з питань місцевого значення. Потім дані проєкти нормативних документів, що були внесені відповідно до порядку місцевої ініціативи та яку підтримали підписами не менше 10 відсотків населення громади, мають бути обов'язково висвітлені у офіційних джерелах громади та повинні першочергово бути розглянуті відповідною радою.

Під час розгляду проєктів документів, що були винесені у порядку місцевої ініціативи, на відкритому засіданні відповідної ради мають обов'язково бути присутніми громадяни, що ініціювали розгляд даного питання чи документу в цілому. Ухвалені рішення органами місцевого самоврядування з питань, які були розглянуті у порядку внесеної місцевої ініціативи, мають бути обов'язково оприлюднені в офіційних джерелах відповідного органу місцевого самоврядування.

Своєрідним посиланням до людей у вкладці місцеві ініціативи на офіційному сайті Кобеляцької міської територіальної громади є картинка із зображенням громадян на якій є напис «Змінюй громаду!» (Додаток В). За кілька місяців з дня оприлюднення положення про місцеві ініціативи на офіційному сайті територіальної громади, до розгляду міській громаді було подано повідомлення про внесення мешканцями місцевої ініціативи. Дана місцева ініціатива стосується питання встановлення паркану біля місцевого ліцею, через один місяць після її подання, дану ініціативу включили до порядку денного сесії міської ради, потім її розглянули на спільному засіданні профільних постійних комісій міської рад. В результаті міська рада прийняла рішення щодо підтримки письмової місцевої ініціативи [55].

Тож, даний приклад свідчить про те, що кожен мешканець територіальної громади є важливою особою у її функціонуванні, тобто всі громадяни можуть змінити щось на краще. Тому, зокрема Сергіївській сільській територіальній громаді слід частіше висвітлювати в офіційних джерелах інформацію щодо можливості мешканців подати повідомлення про внесення місцевої ініціативи з питань місцевого значення, також можна висвітлити успішний досвід реалізації мешканцями місцевих ініціатив іншими територіальними громадами, щоб громадяни побачили та зрозуміли як на практиці населення приймає участь у житті громади, що можна досягти прийняття рішення, що буде корисним для громадян та територіальної громади в цілому.

Досить цікавим досвідом є реалізація територіальними громадами програм, що впливають на посилення ініціативності громадян, на залученість

мешканців до функціонування територіальної громади.

Для прикладу Миргородська міська територіальна громада реалізує програму під назвою «Місто активних громадян», вона є досить раціональним продовженням Програми муніципальної підтримки ініціатив громадян. Основною метою втілення даної програми є забезпечення залученості мешканців до процесу місцевого розвитку, розуміння ними важливості приналежності кожного мешканця до діяльності щодо розвитку територіальної громади, вдосконалення її соціального та екологічного стану, адже це покращить також їх умови проживання на даній території [56]. Основні завдання програми представлені на рис. 3.1.

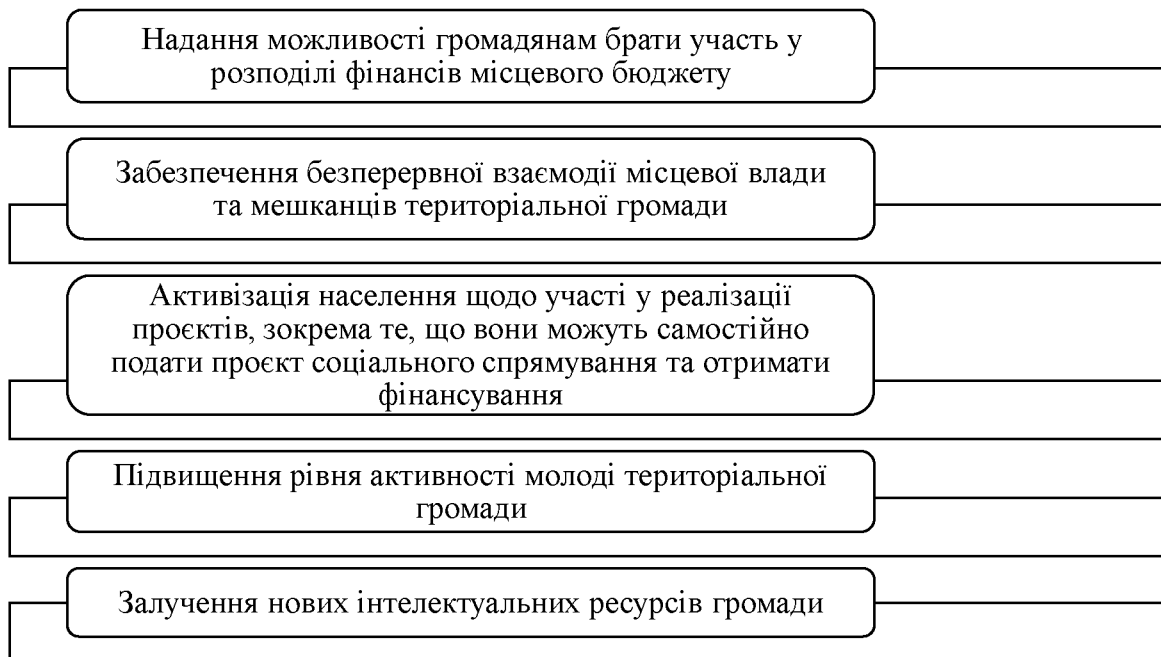


Рис. 3.1. Основні завдання програми «Місто активних громадян»

Джерело: [56].

В межах реалізації даної програми також проводиться конкурс проєктів від мешканців. Найбільш важливі соціальні проєкти можуть отримати фінансові ресурси від міської ради і підтримку в процесі організації та втілення такого проєкту. Фінансові ресурси програми можуть використовуватися на реалізацію таких цілей:

- облаштування вулиць та наявних рекреаційних зон (це може бути

обладнання територій обмежувачами руху для транспортних засобів, забезпечення місцями для вигулу домашніх тварин, облаштування доріжок для пішоходів та велосипедистів, зон відпочинку для мешканців та гостей територіальної громади);

- організація активного відпочинку (тобто це може бути проведення різних спортивних заходів, святкування значних дат, проведення культурних заходів для активної молоді, тощо);

- поліпшення екологічного стану територіальної громади (формування зелених зон, проведення заходів для поінформованості людей щодо того, як екологія впливає на здоров'я громадян, встановлення на території громади сортувальних баків для сміття, тощо);

- збереження і реконструкція історичних пам'яток (тобто відбудова, ремонтування та реконструкція важливих пам'яток історичного минулого);

- інші проекти соціального спрямування [56].

Про реалізацію даної програми, загальні дані про конкурс проектів було оприлюднено інформацію на офіційному сайті територіальної громади. Також було надано фізичну адресу для одержання інформації щодо подачі заявок, зазначено номер телефону та електронну адресу за якими можуть звернутися зацікавлені мешканці територіальної громади.

Тож даний досвід Миргородської міської територіальної громади щодо впровадження вищезазначеної програми є досить цікавим та ефективним, тому може бути використаний і для впровадження у Сергіївській сільській територіальній громаді.

У 2023 році спілка «Громадські ініціативи України» за підтримки програми ЄС «U-LEAD з Європою» організувала проведення в громадах 229 діалогів у 12 областях. Однією з громад стала Білоцерківська територіальна громада. Діалог був на тему втілення молодіжної політики. Посадові особи органу місцевого самоврядування, працівники освітніх закладів, внутрішньо переміщені особи і молодь окреслили важливість мотивування молодих людей до залучення у діяльність територіальної громади. За підсумками даного діалогу розпочалося

створення ініціативної групи із формування Молодіжної ради. Водночас ініціативна група забезпечила проведення навчання активної молоді, що стосувалося можливостей формування громадських організацій, написання грантів та залучення фінансових ресурсів на виконання проєктів [57]. Слід зазначити, що даний досвід є досить цікавим для Сергіївської сільської територіальної громади, адже підвищення обізнаності населення щодо своїх можливостей впливати на діяльність місцевого органу влади призводить до досягнення гарних результатів для розвитку територіальної громади.

Щодо доступу до публічної інформації населення Сергіївської сільської територіальної громади, то варто дотримуватися Закону України «Про доступ до публічної інформації», завжди вчасно надавати відповідну реакцію на звернення на запити, що надходять від мешканців. Також рекомендується у офіційних джерелах територіальної громади вчасно оприлюднювати інформацію щодо місцевого бюджету, прийняті рішення, звітність щодо виконання стратегії, плану соціально-економічного розвитку та реалізованих програм, заплановані сесії та заходи, що будуть проводитися на території, інформацію щодо екологічного стану території та іншу важливу інформацію. Дана діяльність може посилити громадський контроль, що в свою чергу, допоможе зменшити можливість вчинення корупційних діянь.

Слід зазначити, що підвищити рівень активної залученості громадян до процесу розробки та ухвалення рішень місцевого значення можна шляхом застосування раціональних засобів громадської участі. Такими інструментами може бути: проведення громадських обговорень, слухань, електронні консультації, тощо.

Задля ефективного залучення всього населення слід детально ознайомитися із зацікавленими особами, забезпечити доступність для подання пропозицій громадянами, посилити залученість населення до проведення консультацій, обговорень, тощо. Також у сучасному житті варто забезпечити можливість залучення до громадських обговорень чи консультацій внутрішньо переміщених осіб, які офіційно зареєстровані у Сергіївській сільській

територіальній громаді.

На початку повномасштабної війни в Україні, Сергіївська територіальна громада змогла прихистити близько 500 внутрішньо переміщених осіб, станом на 01.01.2024 року на території громади мешкають 187 особи з різних областей України. На сьогодні територіальна громада направляє свої зусилля з метою інтеграції даних осіб до проживання в громаді.

Орган місцевого самоврядування має надати можливість даним особам брати участь у житті громади за допомогою різних форм громадської участі. Тому територіальні громади мають вдосконалити свої затверджені статuti, положення, регламенти, тобто внести зміни, що будуть враховувати можливість брати участь у житті громади внутрішньо переміщеними особами.

Основними перевагами для територіальної громади від застосування інструментів громадської участі є посилення відкритості та прозорості діяльності влади, гарантування мешканцям того, що їх думка є важливою та враховується владою при прийнятті рішень, що впливатимуть на подальше майбутнє громади. Населення, в свою чергу, має можливість вирішувати актуальні для них проблеми та раціонально спрямовувати частину місцевого бюджету на їх вирішення.

Завдяки взаємодії влади та мешканців можна дійти до спільного визначення проблем громади та шляхів їх розв'язання, розробляти спільно документи стратегічного характеру (зокрема стратегію розвитку територіальної громади), враховуючи різні погляди та підходи до її реалізації. Для органу місцевого самоврядування є також свої переваги, зокрема це покращення іміджу громади через прозорість дій та залученості населення до діяльності територіальної громади, можливість вдосконалити якість прийнятих рішень, покращення обізнаності населення щодо актуальних проблем та завдань, що стають перед органами місцевого самоврядування та усвідомлення ними шляхів їх вирішення.

3.2. Розвиток електронних форм громадської участі на місцевому рівні

У сучасному світі електронна демократія є важливим напрямом цифрового розвитку у публічному управлінні. Електронна демократія є формою відносин, за якої населення залучають до здійснення місцевого самоврядування за допомогою використання цифрових технологій. Основними інструментами електронної демократії є: електронні звернення, петиції, консультації та громадський бюджет.

Велика кількість територіальних громад ще не прийняли нормативний акт, що сприяв би розвитку електронної демократії. Це може бути окрема програма чи частина зі стратегії територіальної громади. Через низьку обізнаність про інструменти електронної демократії населення втрачає свої можливості щодо участі у функціонуванні громади.

Електронна демократія також має свої переваги та недоліки у взаємодії з громадськістю (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Переваги та недоліки електронної демократії

Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> – забезпечення прозорості та відкритої діяльності органів місцевого самоврядування; – підвищення ефективності надання адміністративних послуг; – економія фінансових та трудових ресурсів; – зручність використання її інструментів; – дотримання чесності, адже системні програми працюють по інструкції і не можуть вчинити корупційні дії; – доступність для громадян, тобто навіть якщо мешканець територіальної громади перебуває не на її території, наприклад, він може надіслати електронне звернення, тощо. 	<ul style="list-style-type: none"> – низька залученість осіб старшого віку; – недовіра населення до електронних систем; – низький рівень обізнаності населення щодо своїх можливостей; – низький рівень мотивації та навчання працівників органу місцевого самоврядування; – низька взаємодія органів влади та громадських організацій, що потрібна для формування і втілення планів щодо впровадження технологій електронної демократії.

Головними цілями розвитку електронної демократії у територіальних громадах повинні бути такі:

- проведення заходів, консультаційних обговорень із працівниками органу місцевого самоврядування щодо впровадження та розвитку інструментів електронної демократії;
- надання можливості працівникам органу місцевого самоврядування вдосконалювати свої знання щодо розвитку електронної демократії через участь у різних навчальних програмах, що стосуються електронної демократії;
- навчання цифрової грамотності громадян, представників бізнесу та громадських об'єднань;
- реалізація мотиваційних програм, що сприятимуть залученню мешканців до застосування цифрових технологій, щоб мати можливість брати участь у житті територіальної громади [58].

Задля ефективного використання інструментів електронної демократії у діяльності територіальної громади рекомендується провести навчання працівників Сергіївської сільської територіальної громади. Для забезпечення професійного розвитку державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування засновано Портал управління знаннями. Головне призначення даного порталу – гарантування розвитку ринку освітніх послуг у сфері професійного навчання, надання інформації провайдерам про дійсні освітньо-професійні програми підготовки, забезпечення електронної взаємодії суб'єктів Порталу [59].

З метою підвищення кваліфікації, професійного розвитку та вдосконалення вмінь працівників територіальної громади слід організувати проходження їх навчання за програмами щодо діяльності у сфері розвитку електронної демократії, заявленими провайдерами Порталу управління знаннями (табл. 3.2).

З метою запровадження принципів державної політики розвитку цифрового суспільства, цифрових навичок та прав населення, застосування різних електронних сервісів у Сергіївській сільській територіальній громаді слід ухвалити Концепцію розвитку цифрових компетентностей жителів територіальної громади. Дану Концепцію варто розробляти, спираючись на

схвалену КМУ Концепції розвитку цифрових компетентностей для громадян України до 2025 року [60].

Таблиця 3.3

Програми підвищення кваліфікації працівників з питань електронної демократії, заявлені провайдерами Порталу управління знаннями, 2024 р.

Назва програми	Форма навчання	Провайдер
Технології електронного урядування	Денна	Сумський регіональний центр підвищення кваліфікації
Інформаційно-комунікативні технології соціальних медіа в публічному управлінні	Денна	Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Цифрова грамотність публічних службовців. Smart-технології	Денна	Державний заклад післядипломної освіти «Тернопільський регіональний центр підвищення кваліфікації»
Інноваційні іміджеві технології. Медіаосвіта	Денна	Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Цифрова грамотність посадових осіб місцевого самоврядування. Smart-технології.	Денна	Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Організація роботи зі зверненнями громадян. Доступ до публічної інформації	Дистанційна	Запорізький регіональний центр підвищення кваліфікації

Джерело: узагальнено автором з використанням [61].

Головна мета Концепції – з’ясування та характеристика пріоритетних напрямків та базових завдань з питань розвитку цифрових навичок і вдосконалення цифрової грамотності громадян в умовах прогресивного розвитку цифрового суспільства [60]. Структуру даного документу можна запозичити у територіальних громад, які вже розробили та затвердили Концепцію (додаток Д).

Концепція має забезпечити дослідження рівня цифрової грамотності громадян, аналіз реалізації заходів з розвитку цифрових навичок мешканців, використання певних стимулів для цифровізації публічної сфери, розуміння наявних викликів, спонукання населення та влади до застосування цифрових технологій у своїй діяльності.

Основними заходами виконання Концепції розвитку цифрових

компетентностей жителів Сергіївської сільської територіальної громади можуть стати такі:

- проведення аналізу документів, що стосуються електронної демократії та цифрової грамотності;
- дослідження населення територіальної громади задля раціональної оцінки потенціалу і можливостей його цифрового розвитку;
- організація курсу базового рівня цифрової грамотності;
- формування списку цифрових компетенцій і навичок, що мають бути у працівників органу місцевого самоврядування;
- аналіз рівня цифрової грамотності працівників сільської ради;
- проведення навчань для покращення рівня цифрової грамотності мешканців старшого віку;
- формування та оприлюднення інструкцій до дійсних електронних сервісів на офіційному сайті територіальної громади;
- реалізація інформаційних кампаній, що можуть забезпечити поширення застосування цифрових технологій та навичок;
- інформування мешканців про їх можливість покращити свій рівень цифрової грамотності;
- розробка та використання універсальних цифрових послуг для населення у сфері охорони здоров'я, освіти, науки, тощо;
- проведення періодичного контролю ефективності застосованих інструментів виконання концепції.

Впровадження Концепції розвитку цифрових компетентностей мешканців територіальної громади потребує інформаційної підтримки, тобто слід проводити роз'яснення щодо важливості покращення цифрової грамотності для населення, підвищення захисту від шахрайства, застосування цифрових технологій для вдосконалення знань громадянина і його комплексному розвитку.

У Сергіївській сільській територіальній громаді частково вже використовують інструменти електронної демократії, зокрема: електронні консультації, електронні петиції, можливість перегляду записів сесій ради, тощо.

Досить широко застосовує інструменти електронної демократії Миргородська міська територіальна громада. Наприклад, територіальна громада долучилася до платформи «Відкрите місто». На офіційному сайті в розділі проєкти можна знайти дану вкладку та перейти по ній і надати інформацію міській владі про проблему, яка потребує вирішення, тобто залишити таку інформацію у відповідному вікні та натиснути «Повідомити». Також є можливість переглянути уже оприлюдненні проблеми та можна брати участь у їх вирішенні самостійно або разом із однодумцями. В даному випадку, потрібно залишити повідомлення про своє бажання допомогти у вирішенні проблеми під інформацією про дану проблему для того, щоб її побачив автор повідомлення.

Система «Відкрите місто» працює так:

- для того, щоб повідомити про проблему необхідно зареєструватися на порталі та обрати категорію до якої належить проблема, за можливості можна підкріпити фото та відео файли і зазначити конкретну адресу проблемної ділянки територіальної громади;
- повідомлення про виявлену проблему після перегляду відповідальних осіб зразу переправляється визначеним органам влади, за потреби відповідальний за вирішення даної проблеми може задати ще запитання щодо наданої інформації особі, що залишила повідомлення;
- відповідальна організація чи орган влади вирішує проблему, проте за умови, коли проблему на протязі одного місяця не вдалося вирішити, відповідальна особа повинна надати інформацію відправнику повідомлення щодо аргументованих причин неможливості розв'язання даної проблеми [62].

Тож завдяки втіленню такого проєкту у Сергіївській сільській територіальній громаді, мешканці матимуть можливість окреслити актуальну проблему, отримати бажаний результат та мати вплив на подальше майбутнє територіальної громади за допомогою використання сучасних цифрових технологій.

Також Сергіївській сільській територіальній громаді варто додати до офіційного сайту сервіс «Електронне звернення». Електронне звернення до

органу місцевого самоврядування є формою участі громади у розв'язанні питань, що полягає у надсиланні мешканцями територіальної громади зауважень, пропозицій, заяв або скарг, що стосуються важливих питань місцевості, у електронній формі до владних органів, які, в свою чергу, повинні обов'язково розглянути та надати аргументовану відповідь на електронне звернення у строк, що встановлений Законом України.

Згідно нормативно-правових актів населення територіальної громади повинно мати можливість подати електронне звернення (додаток Е) через мережу інтернет чи за допомогою засобів електронного зв'язку. У звернення слід зазначити такі дані: прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання, написати суть питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, вказати дату, електронну адресу, куди можна буде надіслати відповідь.

Впровадження даного сервісу має багато переваги, зокрема, це надає змогу ефективно передавати повідомлення в реальному часі (відправлення звернення чітко фіксується на сайті та надання на нього відповіді також), зменшення фінансових витрат (адже при наданні звернень поштою слід платити за доставку), значна економія паперу, адже документи та надана інформація опрацьовується в електронному вигляді.

Також на офіційному сайті Сергіївської сільської територіальної громади рекомендується розмістити сервіс «Електронний опитувальник». Метою проведення таких опитувань є дослідження громадської думки відносно питань місцевого значення. Електронне опитування може бути у простій та складній формі. Просте опитування складається з певної кількості запитань із кількома варіантами відповідей. У складному опитувальнику є можливість корегування відповідей, надання оцінки в певному діапазоні, тощо.

Наприклад, Диканська територіальна громада розробила опитувальник для узагальнення даних про потреби економічно активного населення в громаді. Про проведення опитування було виставлено повідомлення на офіційному сайті територіальної громади, в якому запрошено бажаючих жителів пройти опитування за наданим посиланням [63]. Дослідження даної інформації

допоможе проаналізувати наявні людські ресурси та сприятиме усвідомленню того, які пропозиції зайнятості необхідні населенню.

Висновок до розділу 3

1. Аналіз механізмів громадської участі у Сергіївській сільській територіальній громаді відбувався через вивчення наявної нормативно-правової бази, та за допомогою дослідження практики застосування механізмів залучення населення до діяльності органу місцевого самоврядування. Хоча головним стратегічним документом будь-якої територіальної громади є Стратегія розвитку, проте додатково можна сформувати комунікаційну стратегію, що базується на визначених цілях і завданнях стратегії розвитку громади. Це є актуальним завданням для Сергіївської сільської територіальної громади адже сприятиме ефективній взаємодії місцевих органів влади та мешканців у напрямку формування кращих умов життя в громаді, виконанню цілей та завдань стратегії.

2. Дієвим інструментом впливу населення на діяльність влади залишаються місцеві ініціативи. Кожен мешканець територіальної громади є важливою особою у її функціонуванні, тобто всі громадяни можуть змінити щось на краще. Тому, Сергіївській сільській територіальній громаді слід частіше висвітлювати в офіційних джерелах інформацію щодо можливості мешканців подати повідомлення про внесення місцевої ініціативи з питань місцевого значення, також можна висвітлити успішний досвід реалізації мешканцями місцевих ініціатив іншими територіальними громадами.

3. Сергіївській сільській територіальній громаді рекомендовано розробити та затвердити програму «Місто активних громадян». Основною метою втілення даної програми є забезпечення залученості мешканців до процесу місцевого розвитку, розуміння ними важливості приналежності кожного мешканця до діяльності щодо розвитку територіальної громади.

4. Варто забезпечити можливість залучення до громадських обговорень чи консультацій внутрішньо переміщених осіб, які офіційно зареєстровані у Сергіївській сільській територіальній громаді. Органи місцевого самоврядування мають забезпечувати можливість даним особам брати участь у житті громади за допомогою різних форм громадської участі. Тому територіальні громади мають вдосконалити свої затверджені статuti, положення, регламенти, а точніше, внести зміни, що будуть надавати можливість внутрішньо переміщеним особам брати участь у житті громади.

5. Задля ефективного використання інструментів електронної демократії (електронних звернень, петицій, консультацій, громадського бюджету) у діяльності територіальної громади рекомендується провести навчання працівників Сергіївської сільської ради. Задля впровадження принципів державної політики розвитку цифрового суспільства, цифрових навичок та прав населення у Сергіївській сільській територіальній громаді слід затвердити Концепцію розвитку цифрових компетентностей жителів територіальної громади.

6. Сергіївській сільській територіальній громаді варто додати до офіційного сайту сервіс «Електронне звернення». Впровадження даного сервісу має багато переваги, зокрема, це надає змогу ефективно передавати повідомлення в реальному часі, зменшити фінансові витрати, значна економити папір, адже документи та надана інформація опрацьовується в електронному вигляді. Також рекомендується розмістити сервіс «Електронний опитувальник». Метою проведення таких опитувань є дослідження громадської думки відносно питань місцевого значення.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретико-практичне обґрунтування напрямів розвитку інструментів громадської участі на рівні місцевого самоврядування. Результати, отримані в процесі дослідження, дають підстави сформулювати такі висновки й практичні рекомендації:

1. Громадська участь означає діяльність, яка вміщує в собі різноманітні форми, методи і механізми участі населення у виявленні і вирішенні важливих проблем, що наявні на визначеній місцевості. Вона є важливою складовою в управлінні територіальною громадою. Актуальним є вдосконалення та розвиток взаємодії громадян та органів місцевого самоврядування, спрямування потенціалу населення базуючись на розвитку громадських ініціатив і застосуванні нових форм самоорганізації мешканців в управлінні місцевими справами. Загальними принципами взаємодії громадян та органів влади є участь, довіра, підзвітність та прозорість, незалежність. Їх дотримання є умовою успіху громадської участі.

2. Громадська участь являється головним механізмом впливу громадян на процес прийняття рішень. Ефективне використання різних інструментів участі громадськості гарантує розвиток визначеної території. Результат застосування різних механізмів громадської участі також залежить від законодавчої бази, спроможності місцевих органів влади до співпраці з громадянами, готовності до відкритої комунікації активних громадян із владою. Основними формами участі населення у розв'язанні проблем та питань планування місцевого розвитку є: місцевий референдум, громадська експертиза функціонування органів влади, консультації з громадськістю, обговорення, громадські ради, загальні збори громадян, органи самоорганізації населення.

3. Участь громадськості у діяльності органів місцевого самоврядування має важливе значення для гарантування сталого розвитку території і прийняття ефективних рішень для територіальної громади. Варто зазначити, що громадська участь має вплив на формування свідомості населення, формує суспільство, де

всі громадяни взаємодіють між собою задля досягнення основних цілей розвитку і вдосконалення життя населення.

4. Громадська участь означає реальну можливість населення відкрито та гласно висувати свої ідеї, висловлювати свої погляди на проблемні питання, відстоювати свої інтереси і мешканців для того, щоб мати вплив на діяльність органів місцевого самоврядування. Для залучення населення до процесу ухвалення рішень органи місцевого самоврядування здійснюють такі заходи: пряме спілкування, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи мають особисто спілкуватися та взаємодіяти з громадянами; спілкування через інформаційні технології, взаємодію влади та громадян за допомогою місцевих засобів масової інформації.

5. Формами реалізації місцевого самоврядування згідно Статуту досліджуваної Сергіївської сільської територіальної громади є місцеві вибори, проведення консультативних опитувань та забезпечення інших форм участі населення у розробці та ухваленні рішень органами місцевої влади і самоорганізації населення: громадських слухань, зборів мешканців, громадських ініціатив тощо (вищими формами є місцевий референдум та вибори).

6. Принцип відкритості та прозорості функціонування Сергіївської сільської ради забезпечується за допомогою надання можливості мешканцям територіальної громади отримувати та переглядати інформацію щодо її діяльності. Зокрема, на офіційному сайті громади оприлюднюється велика кількість різноманітної інформації про діяльність ради, її статут, паспорт, інвестиційний паспорт, плани соціально-економічного розвитку, наявні звіти та інше. Основними засобами інформаційної взаємодії сільської ради з громадськістю є офіційний веб-сайт Сергіївської сільської територіальної громади, стенди з інформацією в приміщенні виконавчого комітету, сторінка в Facebook, офіційний Telegram-канал та Viber-канал; ютуб канал Сергіївської територіальної громади (рубрика «Ведення особистого селянського господарства»).

7. Комунікація між місцевою владою та населенням Сергіївської сільської

територіальної громади відбувається через електронні консультації, опитування, громадські обговорення, тощо. Громадські обговорення проводяться регулярно, зокрема з питань перейменування назв топонімів, обговорення розвитку громади в межах проєкту, тощо. Одним із доступних методів забезпечення можливості мешканців брати участь в управлінні місцевими справами є звернення громадян. Відносно велика їх кількість надходить до Сергіївської сільської ради, вона знаходиться на одному рівні за останні три роки, тематика дуже різноманітна.

8. Важливою є комунікація влади та населення під час розробки стратегії органу місцевого самоврядування. В Сергіївській сільській територіальній громаді мешканці, зокрема, беруть участь опитуваннях під час підготовки та формування стратегії, входять до складу робочої групи, є учасниками обговорення проєкту стратегії. Важливу роль при розробці та реалізації стратегії відіграють громадські організації, що функціонують на території громади, адже вони ведуть активний діалог із владою задля досягнення кращих результатів.

9. Аналіз механізмів громадської участі у Сергіївській сільській територіальній громаді відбувався через вивчення наявної нормативно-правової бази, та за допомогою дослідження практики застосування механізмів залучення населення до діяльності органу місцевого самоврядування. Хоча головним стратегічним документом будь-якої територіальної громади є Стратегія розвитку, проте додатково можна сформувавши комунікаційну стратегію, що базується на визначених цілях і завданнях стратегії розвитку громади. Це є актуальним завданням для територіальної громади адже сприятиме ефективній взаємодії місцевих органів влади та мешканців у напрямку формування кращих умов життя в громаді, виконанню цілей та завдань стратегії.

10. Дієвим інструментом впливу населення на діяльність влади залишаються місцеві ініціативи. Кожен мешканець територіальної громади є важливим для її функціонування, тобто всі громадяни можуть змінити щось на краще. Тому, Сергіївській сільській територіальній громаді слід частіше висвітлювати в офіційних джерелах інформацію щодо можливості мешканців щодо внесення місцевої ініціативи з питань місцевого значення, також можна

висвітлити успішний досвід реалізації мешканцями місцевих ініціатив іншими територіальними громадами.

11. Сергіївській сільській територіальній громаді рекомендовано розробити та затвердити програму «Місто активних громадян». Основною метою втілення даної програми є забезпечення залученості мешканців до процесу місцевого розвитку, розуміння ними важливості приналежності кожного мешканця до діяльності щодо розвитку територіальної громади.

12. Варто забезпечити можливість залучення до громадських обговорень чи консультацій внутрішньо переміщених осіб, які офіційно зареєстровані у Сергіївській сільській територіальній громаді. Органи місцевого самоврядування мають забезпечити можливість даним особам брати участь у житті громади за допомогою різних форм громадської участі, а отже мають вдосконалити статут громади, положення, регламенти (точніше, внести зміни, що будуть надавати можливість внутрішньо переміщеним особам брати участь у житті громад).

13. Задля ефективного використання інструментів електронної демократії (електронних звернень, петицій, консультацій, громадського бюджету) у діяльності територіальної громади рекомендується провести навчання посадових осіб Сергіївської сільської ради. Задля впровадження принципів державної політики розвитку цифрового суспільства, цифрових навичок та прав населення у Сергіївській сільській територіальній громаді слід затвердити Концепцію розвитку цифрових компетентностей жителів територіальної громади.

14. Сергіївській сільській територіальній громаді варто додати до офіційного сайту сервіс «Електронне звернення». Впровадження даного сервісу має багато переваг, зокрема, це надає змогу ефективно передавати повідомлення в реальному часі, зменшувати фінансові витрати, економити папір, адже документи та надана інформація опрацьовується в електронному вигляді. Також рекомендується розмістити сервіс «Електронний опитувальник». Метою проведення таких опитувань є дослідження громадської думки з питань місцевого значення.